

Junctus amore polo gaudebat principe solo.
 Princeps præclarus, famulo super omnia charus,
 Illi solamen felix erat atque juvamen,
 Et difectoris custos erat omnibus horis;
 Vir mentis mundæ gemitus promebat abunde,
 Anxius et lætus fundebat flumina fletus,
 Culpæ culpator, gregis exstitit ædificator.
 Pacis plantator, litis fuit evacuator,
 Juris servator, fraudis fuit annihilator.
 Intus et exterius fieri cupiens homo divus.
 Stantia quærebat, labentia despiciebat,
 Christo vivebat, mundoque mori satagebat,
 Regia captabat, se regi sacrificabat,
 Lucida curabat, virtutum luce micabat.
 Patris sedulitas erroris facta cavebat,
 Hermicolæ bonitas pietatis gesta gerebat,
 Belligeri probitas inimici tela ferebat,
 Virginis integritas amplexum regis amabat.
 Hic caruit vitio tenebræ duplicitatis,
 Quod nituit radio reverendæ simplicitatis,
 Credere consilio non cessavit deitatis,
 Affectu nimio sociari glorificatis,
 Gliscens corde suo coluit regem pietatis.
 Etenim ille fuit dulcedine spirituali,
 Militiæ studuit fore consors imperiali.
 Ille sibi displicuit luxuriosæ brevitatis,
 Quod sibi rex tribuit vel perpetuæ novitatis.
 Multimodæ viguit virtutis nobilitate,

A Inde frui meruit paradisi prosperitate.
 Simplex et rectus cœlesti melle refectus,
 Tam dape carnali quam cibo spirituali,
 Multos pascebat, nudos vestire studebat,
 Christo reddebat quod Christus ei tribuebat,
 Pastor laudandus, mirabilis et venerandus,
 Summi pastoris vigil inquisitor honoris.
 Impia nolebat, divinum velle volebat.
 Pectore prudenti plaudebat Cunctipotentem.
 Regi glorifico psallebat corde pudico.
 Patri mirando resonabat pectore blando.
 Regi festivo jubilabat pectore vivo.
 Laus Psalmatoris vox ejus cordis et oris,
 Is respondebat menti Dominoque placebat.
 Nectare divino perfusum pectus habebat,
 B Aureas divinas cordis clamore replebat,
 Et precis ejus odor plus thure Deo redolebat.
 Ad Domini nutum Domino parere statutum,
 Dives ditavit, mirandus mirificavit,
 Summus honoravit, sublimibus adnumeravit.
 Flos eremitarum lucrum sitiens animarum,
 Quod nocet horrebat, quod proficit esuriebat,
 Noxia vellebat, semenque salubre serebat.
 Sævos mulcebat, lascivos corripiebat,
 Duros flectebat, depressis subveniebat;
 Quod lupus urgebat ad ovile redire monebat,
 Quod manet ardebat, quidquid fugit effugiebat.

LIBER SENTENTIARUM

SEU RATIONUM

SANCTI STEPHANI

Institutoris ordinis Grandimontensis, vulgo *Bonorum Hominum*.

(*Maximes de saint Etienne, instituteur de l'ordre de Grandmont, dit des Bons-hommes; traduites des originaux du saint par Adrien BAILLET. Paris, 1707, in-12.*)

PROLOGUS.

Multis modis dominus Stephanus discipulos suos edocebat qualiter se de vita sua inquirentibus responderent, hoc eis dicens: « Fratres, ne miremini si nonnulli a vita vestra, majoribusque dissentiant, quandoquidem ab eo quod illi tenent dissidetis, et non vultis eos sequi in hoc quod faciunt. Quid igitur vos de illis admiremini? a cæteris vero religionis minime requiritur quam Regulam teneant. Nam vestimentum indicat de quibusdam. Isti sunt in Regula sancti Augustini, et ab iis tenentur Ordo sancti Benedicti. Itaque, fratres, a multis vobis dicitur: Novitas est hoc quod a vobis tenetur; nec est ordo, nec regula doctorum sanctæ Ecclesiæ.

C Sed quamvis ille qui hoc vobis dixerit, habeat indumenta signumque religionis, dico vobis firmiter quod vitam suam abnegavit, ignorans quid sit ordo vel Regula. Cui vos hoc modo respondete:

RESPONSIO FRATRUM.

« Quandoquidem vitam nostram ac mores reprehenditis, ostendite nobis in quo: et libenter emendabimus, si auctoritate evangelica nobis hoc indicare potestis. Deinde, fratres, si confestim ille vobis non respondeat, incipite ei mentionem facere vestrarum institutionum hoc modo: Nunquid pastor noster propter hoc excedit ordinem, vel Regulam, quia permanendo in claustris suo curam gerit, cum adjutorio divinæ gratiæ, animarum discipulorum

suorum a Deo sibi commissarum? Ejicit nos ideo pastor noster ab ordine vel Regula, quia conservat inter nos communitatem omnium rerum, cum Dei auxilio nulli permittens habere proprium, nisi tantum amandi ac cæteris serviendi? Intimate nobis, vos qui mores nostros reprehenditis, si pastor noster ab ordine vel Regula nos expellit, quoniam ad cognatorum nostrorum domos, quas reliquimus, nos minime redire permittit, nec vult ut eis ad nos venientibus paupertatem nostram indicemus? Excludit nos propterea pastor noster ab ordine vel Regula, quoniam in castella vel civitates nos intrare non patitur, nisi iter a nobis exigeret aliunde transire nequeuntibus? Iterum ejicit nos pastor noster ab ordine vel Regula, quoniam munditiam et fora nos adire non concedit, nolens nos esse negotiatores, neque mercatores? Nunquid pastor noster ab ordine vel Regula nos ejicit, quia decimas et redditus magnasque terrarum possessiones nobis habere non permittit, unde frequenter cum sæcularibus iudicio contendere nobis contingeret? Item expellit nos pastor noster ab ordine vel Regula, quoniam ecclesias et res ad eas pertinentes nos accipere non permittit? Nunquid pastor noster ab ordine vel Regula nos excludit, quia sine cura bestiarum nobis vivere præcipit, ut eo liberius Deo servire valeamus? Rursus pastor noster ideo transgreditur ordinem vel Regulam, quia feminas in sua religione non recipit, nec eas vel in cellis jacere, nec cum fratribus permittit laborare? Nunquid pastor noster ab ordine vel Regula nos ejicit, quia vadimonia non accipit tam ipse quam discipuli ejus? Tandem expellit nos pastor noster ab ordine vel Regula, quia nullum sæculare negotium quod reliquimus nobis concedit recuperare, præcipiens nobis in eremo tanquam mortuos et abjectos a mundo permanere.

« Fratres, hujusmodi verba, vitam vestram reprehendentibus respondere potestis. Qui vero vobis ostenderet qualiter a negotio sæculari amplius elongaremini, de hoc ei libenter crederetis quicumque esset, sive deintus, sive deforis; sed de augmentatione mundana nulli unquam credatis, quocumque sensu polleat. Si enim Dei Filius in terram adveniens meliorem viam ad ascendendum in cælum paupertate sciret, illam eligeret, ac per eam iuceret. Paupertatem ergo diligite, quandoquidem eam Jesus Christus ut meliorem elegit; sed non intelligatis ut ego me vel vos commendem in hoc quod vobis locutus sum. Deus enim solummodo novit quales nos sumus. Hæc vero vita quin sancta sit nulla est ambiguitas. Si a quolibet vituperetur, a vobis exaltetur; si quis vos laudat, humiliat vos: sic enim sanctus Paulus apostolus faciebat. Sciat autem firmiter aliam non esse regulam nisi divina præcepta: a quocumque tenentur, religiosus est; quisquis ab illis discedit, extra omnem ordinem, vel Regulam existit. Quidquid enim sine Deo sit, nihil est. »

CAP. I. — *Quid dicatur et ostendatur Novitio religionem intranti.*

1. Sicut Jesus Christus ait in Evangelio: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam et sequatur me* (Luc. ix): similiter pastor noster cis dicebat quos in disciplina sua recipiebat. Cum aliquis causa veniendi ad eum charitatem ab eo postularet, antequam ei tribueret, hoc modo respondebat: « Frater, quomodo poteris onus sustinere quod tibi vis imponere? Aspice crucem, multum est difficile ibi manere. Si huc adveneris, in ea configeris, et amittes dominationem quam habes in temetipso, in oculis, et in ore ac in cæteris membris. Manducandi, jejunandi, dormiendi ac vigilandi tuam relinques voluntatem, multarumque aliarum rerum; et hoc quod in sæculo diligis continget tibi odio habere. Exinde non revertaris ad domum cognatorum tuorum, et si ipsi ad te venerint, nequaquam eis tuam paupertatem ostendes.

2. « Poterisne, frater, fossor esse, ligna et fimum portare, et cunctis fratribus servire? Hoc totum esset facile, sed captus tali carcere manebis, ubi non est foramen, per quod ad sæculum revertaris, nisi tu ipse feceris: et ego tui curam non agar, nec temetipsum agere sinam, a sæculo quippe meos abscidi pedes: et si propter me non redeo, propterea te non redibo. Adhuc aliud superfuert: forsitan mitterem te in aliquod nemorum, et annonam quam manibus cum ligneo ligone laborando acquisieris, ego acciperem, et eis qui me hic custodiunt tribuerem.

3. « Aliud vero restat horribilius, centupliciter tibi melius est damnari in sæculo, quam hic: qui enim ab altiori cadit, amplius læditur; et si hinc in infernum caderes, omnibus aliis perditis inferior esses. Tu vero pergere potes ad quodlibet monasteriorum, ubi magna invenies ædificia, cibosque delicatos suis temporibus constitutos: Illic bestias reperies terrarumque latitudinem, hic tantum crucem et paupertatem. »

4. Talibus verbis vir bonus experiebatur si ille firmum relinquendi sæculum cor haberet. Simoniacum enim eum æstimaret, si cujuslibet terrenæ rei promissione in religionem veniret. Similiter etiam, postquam advenerat, si quid ex consuetudine postularet, tandem eo respondente: « Propter hoc totum sustinendum huc venire desidero, nec crescendi causa, sed minuendi, » pastor eum inter alios fratres recipiebat, ipsumque cum eis communiter talibus verbis edocebat:

CAP. II. — *Sermo ad noviter conversos de gratia, justitia, atque custodia totius religionis.*

1. Religio est gratia, justitia atque custodia. Cumque Deus aliquem in eam adducit, ipsum in paradysum reducit. Sicut autem Dominus Adæ quod non erat ei necessarium prohibuit, cætera vero omnia eidem concessit, similiter facit illis qui in veritate consistere volunt. Dum contenti sunt iis quæ sibi sunt utilia, in requie permanent. Cum vero sese

extendunt ad cætera, quæ sibi non expediunt, in A tribulationem et angustiam corrunt, sicut fecit Adam (*Gen.* iii). Qui enim in Deo delectatur, ubique paradysum invenit, et in cælo conversatur : qui se ab illo separat, omnibus in locis infernum reperit. Ideoque vir religiosus in omni quod loquitur et operatur, deberet Dei meditari præsentiam qui semper eum intuetur, et angeli sui, diaboli etiam, qui vult eum extrahere a paradiso. Ille enim nunquam a bono discedit, in tantum vult illud dissipare, et tamen totus inde separatus est.

2. Et qui tantopere spectatur, valde ei necessarium est ut sit circumspectus atque sollicitus, debetque discere loqui, ambulare, sedere, aspicere, operari, Deumque deprecari, atque omnia alia aliter facere quam in sæculo faciebat. Loqui discat B hoc modo, quatenus in sermone suo tale retentaculum faciat ut semper quod dixerit, verum esse possit : quodcumque enim verbum aut sententiam vir religiosus dicat, nisi sit fructus corporis vel animæ, sibi vel alteri, sæcularitas est. Ire debet honeste ac sine strepitu, sedere humiliter, atque collectus laborare sine murmure, ac moderate. Cum aliquid concupiscibile aspexerit, oculos in carcere teneat, ne e. s. ibi defigat, sed visum avertat. Quando Dominum rogabit, tumultum non faciat, Deus enim vocem cordis exaudit; qui vero sic orat ut aliis noceat, ab oratione charitatem excludit, quam ibi Deus amplius diligit.

5. In omnibus his atque in cæteris oportet ut C fratribus, cum quibus est, caveat ne pravum exemplum ostendat, unde in ipsum scandalizentur. Quisquis autem non mutat corporis gestus, cum ad religionem advenerit, non est simile quod habitum immutet animæ, sed semper ejus animus sit in sæculi vanitate. Exterior enim compositio interiorem ostendit aliquando, et qui sæcularis est in dictis et actibus, quomodo religiosus erit in suis cogitationibus? Facilius enim valet aliquis ad libitum suum membra corporis retinere quam cogitationem.

CAP. III. — *De tentatione prima neophytorum.*

Primas mittit diabolus insidias homini ad conversionem venienti, quatenus ei bonum cum quo venit auferat, id est fidem, quam habebat in sæculo de D bono quod erat in religione. Hanc ei primam vult auferre diabolus, quando videt fratres quod sibi necessarium est operantes. Homo namque novitius amplius tentatur de bonis quæ sibi non placeant, quam de aliis re : non est autem simile quod bellum superet, qui in primis actibus cadit, et arma sua amittit : et est multum debilis quem infirmus præcipitat, id est diabolus.

CAP. IV. — *De conflictu viri religiosi cum Zabulo.*

Hoc deberet meditari vir religiosus quod in montem altum ascendit, ubi Deus eum adduxit ad pugnandum cum diabolo, suumque jus defendendum, quemadmodum aliquis pugilem suam. Lu-

ctamen autem in summitate monti incipit, sed per collem sunt conflictationes, et est unus superior, alter inferior vicissim, et quis devictus fuerit, ignoratur : verumtamen ad planum quandoque venient, et tunc apparet cuius fuerit victoria. Mons est amor divinus quo sæculum contemnitur, in illo amore non eodem semper modo permanet aliquis, quoniam a diabolo semper infestatur. At saltem per clivum (quod est fides et bona opera) colluctando cum eo, jus Dominicum ab homine defendatur. Nec mirum, dum colluctationes sunt, diabolum quandoque fore superiorem, hominemque valde tentatum. Dominus quippe postmodum illum sua gratia consolatur, tuncque superior consistit. Verumtamen in extremo luctaminis, id est in fine, tunc homo penitus pedem teneat super gulam ipsius.

CAP. V. — *De diversitate tentationum quas patitur noviter conversus.*

Dum mundus ab homine diligitur, inimicus eum post se trahit ad libitum suum. Cumque sæculum ab aliquo relinquitur, diabolus postpositus multis eum modis insequitur. Ipse enim mille-artifex nuncupatur, venitque cum diversis potionibus ut sciat quam ipse receperit, eamque, in qua plus eum delectari cognoscit, postmodum diu subtrahit, ut circa finem ipsum inde prosternat; ac majori prodicione permittit hominem longo tempore quietum in bona vita manere. Major enim securitas est quando eum in primis durius impugnat.

CAP. VI. — *Qualiter evitentur a viro religioso Zabuli insidiæ.*

1. Propter hoc, ingens sensus necessarius est ad diabolicas devitandas insidias, quia semper juxta bonum est, nunquam cum bono : quemadmodum aliquis cuilibet interest consilio, nec tamen cum consilio, volens illud dissipare. Deus quoque ubi que existens est in malo homine, nec tamen cum eo, quia minime concordat cum eo, quemadmodum dicit Evangelium, quia lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt (*Joan.* i). Imo augetur sua pœna pravo homini quia divinam respuit gratiam, nec videt in semetipso claritatem illius quæ fulget ubique eam intuentibus. Similiter bono homini sua corona accrescit, respuendo tenebras a diabolo sibi illatas.

2. Dulcius ingreditur diabolus aliquando in hominem quam si mel et favu ssit, vel alia dulcedo corporea. Si enim primum adveniens cum tali gladio percuteret, unde dolorem sentiret, homo fugeret; nec quod sibi admonet unquam perpetraret. Adhuc diabolus est in tantum callidus, quod nonnullos homines vult bona opera facere, ita tamen ut possit eos in uno crimine tenere, unde habeat eos in fine. Cumque ad suam redeunt conscientiam, dicit eis diabolus : Nunquam propter hoc damnaberis, quoniam hæc et hæc bona opera tu peragis. Postremo si quid in hoc dubitas, saltem in hæc

confiteri poteris. Homini vero religioso minime vult A dicere : « Istud crimen perface, » quoniam agnosce- retur.

3. Aliter autem incipit ei consulere : « Si modo illic esses, istud perageres, amplius vigilares, jeju- nares ac de Deo loquereris in illa religione, quam hic cum ista paupere gente, tota die in afflictione laborandi permanente (quemadmodum alii laborato- res sæculares), et etiam in disciplina : vel si ad- huc fores in sæculo, satis quandoque posses huc advenire. » Cum hujusmodi specie facit eum contem- nere et odio habere bonum, ad quod ve- nerat.

4. Multoties etiam invitat eum ad hoc, de quo certissime scit, quia nunquam ei credetur, propter hoc solummodo ut possit eum retardare uno mo- mento ab amore divino. Cumque diabolus ita labo- ret ad hominem retardandum ne ascendat in cælum unde cecidit ipse, sine utilitate quam inde præ- stoletur, nonne homo salutem exspectans deberet ei valde resistere atque illud facere quod ei displiceret, propter ejus solummodo displicentiam? De- beret Deum quisque diligere, quamvis nullum sciret aliud inde commodum habere : quemadmodum ille qui dimicat in sæculo multa operatur sine alia utilitate, nisi tantum ut inimicus ejus fiat inde iratus.

5. Omnibus consiliis a diabolo sibi illatis res- pondeat discipulus : « O inimice, bene scio quia stultus es. Quid mecum loqueris? an ignoras quo- modo fecerim? meipsum dedi, meus non sum. Si C mecum vis dimicare, vade ad pastorem meum cujus sum, et ipse tibi respondebit. Ego sum post ejus cly- peum, et verba Dei quæ mihi loquitur ab universis tuis me protegent jaculis : quantoque impetuosius venies cum malis cogitationibus, tanto magis de- honestatus atque devictus reverteris excurio a no- bis. »

6. Præterea tantum est versutus diabolus, quia quosdam homines adducit in religionem, postea reducit eos in sæculum, vel tenet eos inobedientes in claustris inter alios fratres, ut majorem pœnam habeant. Multo magis enim Deum amittit impius, cum viro justo sese nolens emendare, quam cum alio quemadmodum Judas cum Jesu Christo. Aliter D enim nihil amplius homine ibi Deus videret, si mutatione ab uno castro in aliquod nemus, esset aliquis bonus sine operibus bonis. Dominus autem aliquando convertit eum per gratiam suam, quem diabolus ibi adduxerat, suumque reputabat, præ- bendo ei humilitatem, qua ejus omnes laqueos cal- cat, qui sunt etiam densiores quam fila aranæe apparentia, quando magnus calor fit in æstate.

CAP. VII. — *Item de diaboli insidiis vitandis.*

7. Est alius diaboli laqueus, qui graviter potest intelligi graviusque vitari. Cum aliquis homo sæ- culum reliquerit ac bono animo religionem ingres- sus fuerit, noti ejus locum quandoque visitant quo advenerit. Tunc incipit ei dicere diabolus sub spe-

cie boni : « Multum debes gaudere, quia tantum be- neficium venit in hanc congregationem propter te, nunquam aliquis de patria tua huc advenit, donec tu advenisti : quin etiam pater tuus et mater tua, nunquam advenirent nisi tu adfuisses. » Quisquis autem diabolicas ignorat insidias, delectatur in hoc quod ab eo sibi dicitur, verumque esse reputans vanam incidit gloriam. Nec solum iste quem paren- tes visitant, sed illi qui cum gente sæculari lo- quuntur, arbitantes causa sui bonum in congrega- tionem advenire, hoc ipsum incidunt vitium:

CAP. VIII. — *De inani gloria quæ aliquando aufert homini fidem quam debet habere in Domino, et fratribus et seipso.*

1. Inanis autem gloria aufert homini fidem, quam debet habere in semetipso et in aliis fratribus, et etiam in Domino; semetipsum enim debet unus- quisque credere, scire atque cognoscere plus cæ- teris fratribus esse peccatorem. Nam si bonus est, melius sua peccata videt quam aliena, debetque se submittere cunctis raptoribus atque meretricibus, credens se fore deteriorem: nec cogitet divinam gratiam nisi usque ad se non posse attingere. Tunc enim hoc cogitat, si alios despiciat qui possunt a peccatis in quibus sunt surgere; ipse vero a bono in quo est decidere.

2. Non enim magnum est si cunctis se subjiciat fratribus qui boni sunt, prout debet credere; debet etiam approbare ac diligere humilitatem ipsorum, magisque quam suam, quandoquidem meliorem ac majorem eam existimat. Hoc enim facit vir justus, postquam longo tempore in aliqua congregatione permanserit: quanto amplius in eo Dominus hospitatus fuerit, tanto melius intelligit atque cognos- cit officium et opus quod habent omnes alii in re- ligione. Unicuique etiam proprium locum invenit, semetipsum considerans nihil aliud ibi esse nisi impedimentum: et tamen Deus forsitan alios ejus amore procurat.

3. Omnem istam fidem aufert homini vana glo- ria, insuper et divinam, dum de bono quod Domi- nus per gratiam suam solummodo operatur, hono- rem illi subtrahit, credens illud causa sui fieri. Certissime namque unusquisque appetit ab alio lau- dari, eumque gratum sibi existere de hoc quod in animo suo cogitat: « Hoc fit propter me. » Vana quippe gloria, prout sibi videtur, habet id quod non habet, magnum sensum, magnumque posse, pru- dentes etiam sermones atque alia bona quamplu- rima: graviusque decipitur arbitrando se habere, cum nihil horum habeat. Multos enim facit Deus credi honos propter utilitatem aliorum, qui tantum boni sibi in eis invenitur, quantum credunt. Ipsi vero peribunt de quibus credulitas habetur, nisi boni sint.

4. Sed hujusmodi attractione et occasione vult Deus suis auxiliari. Ne quis autem hunc diaboli- cum incidat laqueum, sua opera quæ fecit inspic- iat, et si bene se discutit, cognoscet sine dubio

se nihil nisi pœnam meruisse. Et ita credat, propter alios qui diutius Deo servierunt, bonum in religionem advenire. Sed si quid adversitatis evenit, inde semetipsum inculpet.

5. Nullus enim sermo vel scriptura sic hominem facit Deo proximum, quemadmodum suorum cognitio peccatorum, unde ipsius postulatur auxilium. Nihilque Deo acceptabilius est in viro justo a quo valde diligitur, quam cum justus nihil in se reperit quod Deo placeat, nisi quod Deus in ipso operatur. Nec etiam vult justus pro bono suo a Deo adjuvari, vel salvare nisi gratia ipsius. Dei quoque Filius qui de cœlo descendit, sciens quomodo illuc ascenderetur, dixit et docuit neminem illuc ascensurum nisi se humiliando (*Matth. xviii*). Verumtamen major humilitas quæ possit haberi coram Deo, superbia est, prout homo debet meditari; nullus enim valet se tam miserum æstimare, quin deterior sit, et si quis Jesu Christi humilitatem aspiciat, omnino nihil sua erit. Qui vero tantum habet quantum valet, Deus in eo habitat, et ei suam concedit.

CAP. IX. — *Alius sermo ad noviter conversos.*

1. Multi malunt in docendo damnari quam in discendo salvari, volentes esse pastores quia nesciunt esse discipuli: quod primitus scire debent; quemadmodum sunt omnes qui noviter ad religionem venerunt, incipientes præire antequam sequi noverint. Modo hic unus adsit, loquamurque cum eo: « O tu qui recenter a sæculo advenisti, quomodo vis docere quod nescis? Nonne regulam tuam reliquisti, quam nos docere posses, si te requisissemus, et ad nostram non requisitus advenisti? Sequere priores viam scientes ubi nondum fuisti, multumque gaudeas si eos sequi valeas; si enim ad dexteram vel ad sinistram divertas, vepres et spinas invenies, ac latrones tibi insidiantes.

2. Memento etiam, dum in potestate tua et regimine fuisti, per quas vias ambulabas, vel qualiter te regebas: propterea quæsisisti ductorem, quoniam ire nesciebas. Oportet itaque ut eum sequaris; nam si tu cæcus prior incedas, in foveam cades, et alii te sequentes. An nescis quod nulla unquam creatura lucrata sit aliquid in suo regimine? Angelus benignus factus est diabolus quando semetipsum regere voluit. Adam quoque sequens eum exivit de paradiso.

3. Tale namque consilium est homini primitus necessarium, ne de se habeat consilium, id est tantum sensus habeat, qui vult sequi Dominum Jesum Christum, quatenus sensum suum amittat seque abiciat, si se invenire desiderat; in nihilum quoque se redigat, si Dei Filium vult imitari, qui semetipsum exinanivit. Tantum enim boni necessarium est homini cognoscere in se nihil haberi boni, nisi Deus immittat atque custodiat. Et hæc est prima via qua Deus venit ad hominem: cognitio suæ ignorantiae.

4. Sed fortasse, dum frater novitius retrahitur

A ab eo quod loquitur vel operatur, ipse considerabit divitias vel potentiam, censum vel litterarum scientiam quæ habebat in sæculo. Nunc autem reminiscatur si propter quodlibet horum majorem habuit potentiam malum operandi, vel amplius a Deo discedendi. Quod si in corde suo invenire valeat, pœniteat cum unquam habuisse vel censum, vel divitias, quibus Deum impugnabat. Nunquid se ditiores æstimaret quia majorem habuit in sæculo facultatem malum agendi, quam aliquis pauper? Non sunt aliæ divitiæ vel census, nisi Deo adhærere: qui vero ab illo separatur, quidquid habeat, ei in dedecus vertitur.

5. Non est autem mirum si animalis homo quando noviter ad conversionem venerit, vult Christi membra regere: ipsi namque discipuli Domini libenter illum docerent, si vellet illis credere, eique consulerent ne mortem susciperet aut passionem. Tale est sæculare consilium circa religionis negotium quale ipsi Jesu Christo tribuebant. Et sicut discipuli nunquam intellexerunt opera Dei, licet ea viderent, donec pertransissent angustiam de morte ejus habitam, eisque Spiritum sanctum dedisset, sic homo in peccatis diutius delectatus, non valet intelligere dulcedinem Dei, donec pertranseat angustiam quam exigit crux Jesu Christi sufferendam. Ideo namque Dominus non dederat apostolis Spiritum sanctum, dum esset cum eis, quia postea, quando ipsis eum tribuit, placuit ipsis mors illius et dolor quem haluerant inde, et quoniam ab eis recessit corporaliter.

6. Et quemadmodum lignum quod mansit in aqua, recenter inde abstractum clare non valet ardere, donec sit exsiccatum, similiter homo, quandiu plenus est humore vitiorum, in amore divino non valet incalescere, donec sit exsiccatus. Nihilque videre potest aliquis clausis oculis, oculi tamen nihil vident nisi aliud eis illucescat, sed dum claritas corporalis conjungitur ei quæ est in homine, tunc ipse potest videre, similiter est de spiritali dum aliquantulum ex ea in se habet homo, intelligitur alia quæ ab ipso auditur. Et propterea vir sæcularis dum de qualibet parva re sibi dicitur: « Frater, hoc est offensa, » nequaquam ab eo cognoscitur: tot alias habet in seipso majores claritatem ei auferentes.

7. Sed in quantum homo novitius suam defendit sæcularitatem, tantumdem alius qui diu stetit in justitia defendat ratiocinando suam religionem, ipsumque verbis et operibus doceat, juvenis cum spiritualiter ac corporaliter pro posse suo. Melius enim credit aliquis sibi bonum facienti quam alii, nisi dæmones in se habeat; quisquis autem minime credit alii omnibus modis sibi subvenienti, quomodo crederet si malum sibi faceret? Summa superbia est ne quis emendetur, dum ab alio corripitur, nec propter oblivionem desinit homo quodlibet agere, postquam ei ostensum est, sed pro-

pter superbiam quæ ei tollit memoriam; humilitas enim semper in timore permanet delinquenti; superbia vero non curat quidquid sibi dicatur.

CAP. X. — *De scientia necessaria ad serviendum Deo rationabiliter.*

1. Qui magis Deum diligit sapientior est atque religiosior, sed in nulla re tanta scientia necessaria est homini, quanta ad serviendum Deo rationabiliter. Dominus autem tradit fideli suo suppellectilia et utensilia amori suo necessaria, sicuti dives aliquis suam munit domum ornamentis sibi convenientibus. In nullo quoque tam delinquit vir religiosus quam in hoc, quia minime intelligit quæ sint utensilia a Deo sibi commissa ad suum servitium peragendum: nam ideo quia non cognoscit ea, incipit aliquando operari cum suppellectili nequaquam sibi a Deo tradita, fatigatusque continuo postmodum illud verecunde deserit, quando præsumit virtutem nondum sibi attributam, prætermittens aliam in qua vellet Deus ut ipse exerceretur.

2. Dominus enim non uni cunctas virtutes attribuit; superbia quippe prosterneret eum, si posset eas habere ad libitum suum; facitque Deus magnam miserationem denegando homini quod a se postulat, dum illud ei malum futurum agnoscit, sicuti mater non vult infanti tradere cultellum quo sese incideret. Unam autem virtutem uni, aliam vero tribuit alii; postremo quoque totus conventus unius religionis format Jesum Christum.

3. Vult etiam Deus amplius virum justum gratulari in bono quod habet commune cum cæteris in fide et unitate, quam in virtute præ ipsis habita. Illa namque nihil ei prodesset absque unitate, quemadmodum oculo nihil prodest visio postquam semotus est a capite. Oculis autem tantum sibi placet auditus aurium quantum intuitus ipsorum, ac propter unitatem quæ est in membris, oculus vadit, pes videt, os audit, auris loquitur, et si quid alicui necessarium est, cætera omnia ei subveniunt; et tamen si quodlibet proprium dimitteret officium, nullatenus hoc agere posset. Quisquis autem pes, vel manus, vel aliud membrum debet esse in corpore Jesu Christi, et inde si se subtrahit, Dominus ei imputat quod eum demembravit, et a cæteris membris omnibus accusatur, quia recessit ab eis, et, quantum valuit, ea dehonestavit. Dominus autem tam sapiens est ut loco illius reponat alium, ipsi tamen nulla rependatur gratia, quia corpus Jesu Christi deinceps honorabitur.

4. Ideo oportet ut unusquisque frater suam probet virtutem, et qua parte poterit transire ad Deum. Quemadmodum aliquis viator cum ad aliquam paludem venit, prius eam tentat, videns autem se transire non posse, divertit aliunde, si enim in lutum caderet, se suosque socios retardaret: similiter vir religiosus debet probare quomodo

A corpus disponat et animam, ne sibi invicem faciant injuriam. Nihil enim alterum alteri ex sibi debitis valet subtrahere quin damnum sit ambobus commune. Corpus debet pro anima vigilare, jejuna ac laborare; Deus enim minime condonat ei quem vult tenere in justitia, dum corporale beneficium est ei necessarium, quemadmodum aliis fratribus, quin ipse similiter operetur pro posse suo. Est enim aliquis prius incipiens vitam contemplativam quam noverit activam, cumque sese inspicit, non est Martha nec Maria. Quanto enim liberior est ab omnibus operibus, eo amplius malas congerit cogitationes, et qui de minori nescit curam gerere, id est de disponendo corpore, vix faciet de majori, videlicet de anima.

B 5. Quamobrem necessarium est ut unusquisque probet sollicitè quanto cibo, quantaque dormitione quantisque pannis poterit sustineri, et in justitia permanere. Deus enim fidelis est, non crudelis; et sine querela corporis et animæ vult ut sibi serviat in gaudio et timore. Quisquis autem non valet sufferre ac Deo servire cum sibi necessariis, vix toleraret si omnibus indigeret. Propter quod melius est unumquemque cibum sufficienter sumere, et obedientem esse, quam ultra modum jejuna, aliosque contemnere et Dei servitium prætermittere. Modum enim excedere nullatenus est abstinentia, denique quoquo modo faciat, seipsum inde reprehendat.

CAP. XI. — *Item sermo de correctione.*

C 1. Cum unus frater corrigit alium ex charitate, quantum valet, et ille irascitur, faciens disciplinam pro peccato suo iram illius contingere credat, accusetque semetipsum quia nescivit eum reprehendere eo modo et ea lenitate qua deberet, et ille in pace susciperet: et hac humilitate quam considerabit, Deus illum mitigabit, si ad bonum prævisus est. Rursus ille qui fecit disciplinam et se de ira alterius inculpavit, si postea reprehenditur et inde gravatur, omnino debet credere quod pro peccato suo illam gravitatem patitur

D 2. Veritas enim semper est dulcis, nec ob aliud difficilis est homini nisi propter rubiginem vitiorum quam habet in se, quemadmodum ægrotus propter amaritudinem in qua est, invenit escam amaram quæ ei esset dulcis si esset incolumis; oculo quoque non videnti nihil est clarum. Ideo falsus religiosus nequit auscultare justitiam, quia timet ut eam operibus tenere cogatur; vix autem opus faciet qui verbum tolerare non valet.

3. Est etiam tam insipientis aliquis, quia magis vult audire in aliquo sermone reprehensionem vitiorum unde non est culpabilis, quam aliorum quæ habet in se, de quibus ei melius esset, ut reprehenderetur; nullamque reprehensionem tam bene recipiet quisquam, quam cum ipse prior reprehendit se.

4. Ille qui non vult ab alio corrigi benefacit, si talis est discipulus in quo non inveniatur unde

reprehendatur. Disciplina vero rubiginem non affert in hominem, sed submovet eam. Sicuti virga non immittit cinerem in lixivium, sed submovet illud qui illic aderat, unde lixivium fit turbidum, sic ille cui displicet quando reprehenditur, non se bene purgaverat eo quod in eo ab alio reperitur.

5. Verumtamen nemo debet appetere ab alio laudari vel vituperari. Qui enim scienter agit illud, unde blasphematur, insipiens est; qui facit bonum volens inde laudari, stultus est similiter. Cui vero displicet dum vituperatur, placet dum laudatur.

CAP. XII. — *De misericordia quam Deus facit homini ad religionem venienti.*

1. Haec misericordiam facit Deus homini ad religionem venienti cum cæteris, quoniam illud quod magis pertimescit videturque sibi non posse tolerare, in majorem postmodum ei dulcedinem vertit, dum iustitiæ consentit, et similiter in omnibus quæ pro Dei servitio fiunt; sed in eo quod minime timetur, major aliquando difficultas invenitur. Ille vero qui nondum pertransiit nequaquam sibi dicenti credit. Hoc autem exemplo posset advertere: mulieres ad monumentum pergentes corpusque Jesu Christi inungere volentes, magis erant anxie de lapide revolvendo, quam de alio (Marc. xvi), et de hoc primitus consilium invenerunt; corpus Jesu Christi quod ibi certissime fore putabant minime repererunt. Discipuli quoque qui fugerunt quando dixit eis Dominus quod nisi carnem suam manducarent et sanguinem biberent, vitam æternam non haberent (Joan. vi), si antea fugissent, tunc reverti deberent, quoniam in nulla re majorem misericordiam eis dicere Dominus potuit.

2. Sed veritas in primis difficilis est homini, postmodum in dulcedinem rediens sempiternam; mendacium atque peccatum primitus placet, deinde postmodum angustiam incidit homo perpetuam. Cui vero difficilis est religionis institutio deberet cogitare laborem in quo fuit in sæculo, et præsentem levius toleraret; quin etiam passionem, quam Jesus Christus pertulit absque peccato. Non est ergo mirum si toleret homo miseriae quas meruit, ac quotidie peccando meretur; qui vero permanet in iustitia, de tribulatione quam habet dicat in corde suo: « Deus, benedicaris, quia nunc me defendis ab illa delectatione pro qua forsitan abirem in infernum. »

CAP. XIII. — *De comparatione imperiti militis et veri religiosi.*

1. Imperitus est miles qui sine coactione et absque pavore de munitione sua ubi tute consistit, egrediens valet foras inter inimicos suos a quibus obsidetur, faciens ut ab eis capiatur. Similiter vir religiosus secure permanet, quandiu est in claustrum suo, si illud de semetipso fecerit: nam aliud claustrum non est nisi ut homo se claudat, ne diabo-

lus in eo foramen inveniat a quo tenetur obsessus.

2. Audiens autem religiosus amicum suum præliantem in sæculo cum peiore inimico quem illic habeat, si amplius velit ut amicus opprimat, et injuriam faciat inimico, quam inimicus amico, nullatenus est in religione, sed in sæculo bellum gerit jaciens lapides et jacula, quoniam a corde suo iustitiam expulit. Propterea bonum est ne quis de sua patria rumores audiat nisi quominus poterit, cumque sic incidat aliquis in manus diaboli sola cogitatione, penitus incideret si corpore et anima ad sæculum exiret.

CAP. XIV. — *Quomodo unicuique sit Deus fidelis.*

1. Tantum unicuique fidelis est Deus, quod nequaquam ei consultit pro salute aliorum damnare seipsum, imò præcipit ei ut seipsum prius salvum faciat, Dominum præ omnibus diligendo ac bona opera faciendo; postea vero manum proximo porrigat, et cum ad regnum celorum secum trahat. Iterum cum Deus homini præcipiat diligere proximum suum sicut seipsum, nullam excuset modum; nihil enim in eo nisi bonum imperat diligendum: bonum autem sic est diligentis sicut et facientis. Cur ergo rem suam unusquisque non diligeret? Idcirco vir bonus audiens bona opera alterius, laudat Deum in corde suo, dicens: « Deus, benedictus sis; hoc enim bonum est meum, et iste qui pro amore tuo laborat, mihi operatur sicut et sibi. »

2. Nec solum recte vivens debet Deo gratias agere dum audit bonum alterius, sed etiam dum audit malum: de bono letetur, quia suum est; de malo, Deo gratus sit, quoniam inde sese protegit ab illo quod audit, vel a peiori; quia nullus eum interfecit, nec ipse alium; nec sibi quidpiam abstulit, nec ipse alii.

3. Homini quippe veraciter justo nihil valet auferri de suo. Censum enim corporalem si habeat, nequaquam pro suo reputat; divitias spirituales nullus ei rapere potest, imò augetur dum ei census temporalis minuitur sicut Job. Quanto magis enim Dominus vult virum justum esse pauperem et afflictum propter se, tanto amplius eum bonis ditat spiritualibus, ita tamen ut corporalem paupertatem patienter sustineat.

CAP. XV. — *De dilectione Dei erga hominem.*

In hoc valet intelligi magna dilectio quam Deus fert homini, quia quidquid aliquis ad suam veram utilitatem corporaliter vel spiritualiter operatur, Deus pro suo computat. Cum autem facit quod sibi nocet, Deus homini irascitur, quia minime sibi vivit; et propter hoc amplius irascitur, quoniam homo pro nihilo discedit ab eo. Ista vera dilectio quam Deus exhibet homini, magnusque labor quem pro ipso pertulit, super omnia debet ei suorum afferre verecundiam peccatorum. Nam propter bonum quod Deus confert homini et quia suum loquitur ei commodum, redditur ei ab ho-

mine retributio mall. Bonum enim si adsit, Deus illud solummodo facit, tantum enim Deus hominem diligit, quia tunc gratulatur cum ab eo sua gratia libenter accipitur.

CAP. XVI. — *Quid sit centuplum evangelicum.*

Idcirco vult homo habere temporalia ut et in ipsis gaudeat, et inde vivere valeat. Unum quippe gaudium habetur de filio, aliud de uxore, et sic de singulis. Omne vero gaudium quod inde habetur adauget Deus innumerabiliter homini propter se sæculum relinquenti, eumque sequenti, quoties ei tribuit advenientes vincere tentationes, protegens eum ab aliis a quibus prosterneretur, si advenirent; gaudium quoque quod habetur de victoria quæ agitur, fideique confirmatio quam tunc Dominus fideli suo de salute tribuit, vocatur a Jesu Christo centuplum in Evangelio (*Matth. xix*). Magis enim vir bonus in eo lætatur quod non habet, sed habiturum se sperat, quam malus in censu sæculi, si suus esset universus.

CAP. XVII. — *Quam sit horribile a Deo separari.*

Tantum est horribile a Deo separari quia vix aliquis, nisi quotidie videret et alius sibi diceret, deberet credere quod ab illo quispiam auderet recedere. Deus enim per gratiam suam voluit esse particeps humanæ paupertatis ac miserix; homo vero tantum est superbus atque dedignans, quod non vult esse particeps divitiarum ejus et gloriæ.

CAP. XVIII. — *De fide justi quam habet in Domino.*

Propter hoc credit vir justus potius quam propter aliud quod Deus eum in cælo secum regnare faciet in perpetuum, quia tantum Dominus se dignatur humiliare quod in viro justo qui vas terrenum est, et in hoc sæculo dignatur habitare.

CAP. XIX. — *De dilectione hominis erga Deum.*

Nihil ex toto corde potest homo diligere, nisi Deum solummodo; si enim multum aliquis quodlibet diligit, nequaquam pro eo deseret quin aliud concupiscat. Non igitur illo amore totum cor adimpletur, quandoquidem adhuc ab eo amplius capitur, sola vero divina dilectio totum illud adimplet expellens inde cupiditatem.

CAP. XX. — *De dulcedine mandatorum Dei.*

1. Multum deberet unusquisque mirari dulcedinem mandatorum Dei. Si enim Deus homini diceret: « Nequaquam tuam orationem exaudiam nisi magna gens audierit dum me rogaveris, neque tuam elemosynam recipiam, nisi dum eam feceris a multis videatur hominibus, » difficile ei foret semper congregare populum, quando vellet facere bonum. Sed cum Deus bonum in abscondito fieri jubet, multo facilius est quam si diceret: « Nulatenus illud accipiam nisi ab omnibus videatur. »

2. Similiter levius est ut aliquis sit pauper et humilis quam superbus et dives, secundum opera quæ requirit humilitas et superbia. Humilitas exigit ut census habitus contemnatur, superbia vero ut

non habitus colligatur: quod est difficilium. Humilitas expetit ut in inferiori loco recumbatur, ibique citius quilibet adfuerit, cum ad nuptias venerit; superbia vult ut in altiore ascendatur: quod est laboriosius. Ac propter hæc omnia Jesus Christus debet laudari, quia minime dixit: « Opulentior vel eloquentior, sive genere nobilior, major erit in regno cælorum, » sed minori majus promisit (*Matth. xviii*), quia facilius est minui quam augeri.

CAP. XXI. — *Cur homo damnetur.*

Magis vult aliquis sequi diabolum et quas admonet angustias, quam Dominum, et requiem quam præcipit: propter quod homo juste damnabitur. Major enim labor est mentiri quam dicere verum, quoniam mendacium vult abscondi et operiri ne agnoscat, veritas vult manere nuda et discooperata. Jesus Christus consulit ut intretur per ostium in ovile ovium (*Joan. x*): quod facilius est quam cum diabolo insinuat ut illic aliquis ex alto corruat.

CAP. XXII. — *Quomodo fideles hujus sæculi curam supra Dominum ponant.*

Dominus suis imperat fidelibus, ut eum diligere valeant liberius, quatenus hujus sæculi curam super eum ponant et ipse erit eorum dispensator: facitque majorem miserationem, quoniam eos in e liberat, quam si diceret: « Quidquid vobis necessarium est procurete, et postea diligite me. »

CAP. XXIII. — *Quomodo intelligatur dulcedo divinarum præceptorum.*

Optime potest intelligi magnam esse dulcedinem Domini, cum ejus præcepta tam dulcia nonnullis sint hominibus, ut eos odisse faciant quod in hoc sæculo magis diligunt, uxores et liberos atque alias possessiones. In hoc quoque scire potest aliquis nunquam electos in regno cælorum compassionem habituros de perditis, quandoquidem etiam nunc in hac vita divinus amor facit justos oblivisci quos secundum sæculum diligebant.

CAP. XXIV. — *Qualiter homo Dominum invenire potest.*

Multo levius est homini, si ipse intelligeret, quia melius potest prope Dominum invenire, quam si abiret eum longius quærere, id est in semetipso, quem habet propius quam aliud. Homo vero tam insipiens est quod magis vult quærere gaudium et requiem exterius in nihilo, quam in semetipso, ubi reperiret: nec vult aliquis facere gratis, quod certissime scit se facturum ingratum, hoc est contemnere sæculum. Vix autem habebit gaudium cui omne gaudium est odiosum, id est Dominus.

CAP. XXV. — *Qualiter homo delectetur in operibus Christi, et quanta sit virtus patientiæ.*

1. Bonum est delectari in operibus Christi. Ipse namque suos misit discipulos sicut agnos inter lupos (*Luc. x*), et si quilibet alius vellet cum lupis pugnare eosque devincere, nequaquam agnos ad

pugnam eligeret : Dominus autem, causa majoris honoris, maluit lupos expugnare cum agnis quam cum ursis vel leonibus.

2. Et quoniam agnus magnum non valet ferre onus, exoneravit eos Deus a cura sæculi quæ foret eis impedimentum, feceruntque suam in patientia victoriam. Patientia namque talis est virtus quod quicumque ea caret seipsum non habet; quicumque vero semetipsum non habet, cum quo Deo serviet?

CAP. XXVI. — *De dulcedine in verbis Dei existente.*

1. Propter dulcedinem in verbis divinis existentem placet multum viro justo, quia nunquam tribuit Dominus homini terminum benefaciendi. Cumque Deum malus accuset quod finis sui diem ignoret, bonus eum laudat et dicit in corde suo : « Deus, quam facis magnam misericordiam, quia minime vis ut suam mortem sciat aliquis, sed semper eam coram se teneat, ut unusquisque melius in requie tuæ dilectionis intentus existat ! »

2. Non enim foret simile Deum tantopere velle, quatenus homo semper sibi serviret, si finem scire tribueret, quandoquidem ab illo sese separat cum diem vel horam nesciat. Tantum placet viro justo, quia nullam sibi Deus intermissionem benefaciendi tribuit. Quod si quis ei diceret : « Una die permane, ne bonum opereris, » tantumdem valeret ac si diceretur : « Discede a gaudio et in ira consistere. »

3. Crux enim Christi sua requies est, malus homo dicit e contrario : « Ad Deum converterer, si diem finis mei scirem. » De hoc sibi credendum non est quod in se Deo serviret, si sciret absque dubio se adhuc uno anno victurum, quandoquidem ab illo discedit, et non est certus v. tæ unius diei.

CAP. XXVII. — *Ne aliquis terminum interponat ad Dei servitium faciendum*

Grandis est admiratio, cum Deus semper homini sit necessarius, et semper ei velit et possit auxiliari, cur eum semper homo non diligat. Cumque sine fine velit homo a Deo salvari, et post mille annos nolit a gloria ejici, injustum est ut aliquis terminum vel interpositionem ponat ad ejus servitium faciendum.

CAP. XXVIII. — *De veritate proferenda.*

Ille qui veritatem loquitur, Deum deprecetur ut eam sibi dicere tribuat veraciter. Mendaciter enim eam dicit, nisi operibus teneat quod ore pronuntiat. Quemadmodum est dum in Psalmo dicitur : *Oculi mei semper ad Dominum (Psal. xxiv)*, quamvis verbum Dei sit verax, quisquis illud loquitur mentitur, nisi cum Deo concordet, nec bonum sibi bonum est, dum in corde suo minime placet.

CAP. XXIX. — *Qualiter homo exemplum sumat de malo ad bonum faciendum.*

Quædam sunt in quibus magna sapientia est exemplum ex malo sumere ad bonum faciendum, sicuti est hoc : « Homo prodicionem aliquam vel aliud peccatum cogitans, magnopere cavet ne alius sciat qui sibi illud impediatur, cum tamen sibi necessarium esset. » Cumque sic ille malum custodiat, omnino bonum operans debet cavere ne inde se jactet, quoniam a vana gloria sibi subriperetur.

CAP. XXX. — *De illo qui in religionem advenit quomodo sequatur exemplum præcedentium.*

1. Quisquis in religionem advenit, si non valet exemplum sumere ex bono quod alius operatur, saltem ab ipsis malis in quibus existit, sumere debet exemplum hoc modo, quatenus tantam sollicitudinem, tantumque laborem quantum pro suo incommodo tolerabat pro sua utilitate sustineat.

2. Bonus homo debet semper loqui de Deo vel cum Deo; nam in oratione sua cum Deo, cum proximo loquitur de Deo.

CAP. XXXI. — *Ignorantia vel cæcitas delictorum.*

In nulla re potest aliquis melius sua impedimenta videre, quam in hoc quia non cognoscit ea. Abundantia quippe delictorum impedit ne videantur; tunc enim cognoscuntur quando deleta sunt; quemadmodum tenebræ, cum aliquis inde egressus fuerit, quas nemo potest videre, dum aliquis in eis consistit.

CAP. XXXII. — *De modo audiendi verbum Dei.*

Qui verbum Dei audit, si bonum habet animum, prius accusat semetipsum ex eo quod audit. Si autem malam habeat voluntatem, removel a se accusationem retorquendo super alium.

CAP. XXXIII. — *Qualiter se accuset vir perfectus in bonis quæ operatur.*

Perfectus est ut aliquis semetipsum accuset in bonis quæ facit quam in malis. Quis enim nesciat, dum malum perpetrat, se culpabilem esse? Sed dum bonum operatur, tunc sapienter cogitet quanta mala in se retinet, ut inspiciendo culpas virtutes cum humilitate custodiat.

CAP. XXXIV. — *De cogitatione quam debet habere aliquis in dulcedine consiliorum divinatorum.*

1. Multum deberet cogitari quam dulciter et absque difficultate Deus consultet homini. Facilius enim posset semetipsum unusquisque discutere et quid intus habeat inspiciere, quam alium : propter quod a Domino præcipitur quia levius est, et major utilitas. Diabolus monet e contrario ut homo descrens suum oculum trabem habentem, abeat purgare alienum; multique ipsius consilio malunt longius abire et in tumultu manere alterius oculum curando, quam prope remanere et in pace consistere semetipsos discutiendo. Non est autem simile ut qui alium reprehendit de eo unde culpabilis est magis

ipse, illud ex charitate faciat, sed odio vel invidia seu inani gloria.

2. Idcirco rectum est consilium quoties aliquis incipit murmurare adversus alium, quatenus ad semetipsum rediens suas inspiciat cogitationes, dicta quoque sua et facta. Cumque se bene discussit, videbit alium de quo murmurabat tam procul ante se currere quod nunquam eum consequi poterit: et placebit Domino, quod sibi metipso displicebit.

3. Est etiam melius ut aliquis vincatur et vincat, quam ut vincat, et postea vincatur, sicuti milites in prælio majus habent honoris qui primitus fugiendo, postmodum vero revertendo suos vincunt inimicos, quam alii qui fugabant et postea devincuntur.

CAP. XXXV. — *Qualis debet esse quisquis est in via Dei.*

1. Observare debet quisquis est in via Dei ne se torpore retardet, neque superbia corruat. Nullus enim in agrum messis veniens totum habet onus suum ad primam spicam, nec sanctus Petrus totum suum peregit lucrum eo die quo crucifixus est: diu spicas collegerat, sed tunc suum integravit fasciculum.

2. Prima quoque via qua ad Deum pergitur est poenæ formido, cum in tantum aliquis Dominum pertimescit quod inferni timore malum agere deserit; quod bonum est. Nemo vero debet in hoc desidia remanere. Melius est enim Deum diligere ac bona opera facere amore justitiæ, quemadmodum Martha faciebat, quæ Jesum Christum hospitabatur et procurabat propter amorem quem illi deferebat (Luc. x).

3. Superbia tamen aliquando præcipitat hominem ab hujusmodi bono. Aliud autem his omnibus habetur præstantius, omnem sæculi curam oblivisci, et in Deo solummodo delectari. Hæc est perfecta charitas a qua nunquam aliquis damnabiliter corruet, postquam eam semel habuerit; quisquis autem eam possidet in tantum diligit Deum, quantum videtur sibi non posse eum diligere. Quo enim ardentius eum desiderio spiritus amplectitur, eo amplius sibi videtur illum amittere, et a se Deum elongare.

4. Non enim vult Dominus ut in hoc sæculo vir justus satiatur amore suo, sed semper habeat famem sitimque justitiæ. Et sicut pater filio pomum afferens vel aliud, retrahit illi capere volenti causa majoris commotionis, sic Deus semetipsum retrahit se valde diligentibus causa majoris incendii, sed semper eos deserit sua gratia consolatos.

CAP. XXXVI. — *Qualiter vir justus eleemosynas accipiat.*

1. Perfectius est viro justo eleemosynas unde vivat accipere, quam donare. Hoc modo dum aliquis est in sæculo, in potestate sua, potest agere bonum

et malum aliquando, cum sibi placet eleemosynas tribuere, ad orationes pergere, et alia quamplurima; sed cum ipse deserit malum et bonum quod agere valet propter melius, semetipsum Domino tribuens, nequit tam magnas tamque acceptas illes Deo eleemosynas facere.

2. Nam cæteri eleemosynarii, quamvis magnum censum præbeant, semper aliquid vel semetipsos, vel aliud retinent. Deinde cum homo se reliquerit et ad pedes Jesu sese projecit, propter sermones illius audiendos ejusque voluntatem faciendam, nequaquam ei Dominus præcipit ut iterum ad Marthæ sollicitudinem regrediatur, id est ad bonum quod in sæculo facere posset. Plus enim laudavit Dominus Mariam pedibus suis assidentem et illius verba auscultantem, quam Martham, quæ ministrabat et sororem suam nihil agere cogitabat. Tamen Maria timuit ne Dominus sibi diceret: « Surge et adjuva illam: » ille vero minime dixit, imo defendit eam, et ait quod melius ista, et bonum faciebat illa (Luc. x).

3. Deinceps cum vir bonus, quem Deus propter se laudandum elegit, bona corporalia recipit quæ sibi a sæcularibus afferuntur, nihil de alienis accipit, sed ei sua redduntur. Neque cogitat: Ille vel ille me procurat, sed Deo solummodo gratias referens pro suis ministratoribus orat. Deus enim propter bonos omnia facit, et sustinet et procurat etiam malos, qui nihil habent juris in membris quæ possident quoniam a Deo discedunt, nedum aliis in rebus, quamvis habcant potestatem ad majorem damnationem.

CAP. XXXVII. — *De Christi pauperibus.*

1. Christi vero pauperes qui semetipsos reliquerunt et majores eleemosynas quas potuere fecerunt, nihil habentes proprium, nec se nec aliud, magis debent gaudere, quia nequeunt eleemosynas dare, quam si rursus eis potestas tribueretur. Est enim aliquis qui Deum amittit propter bonum quod agere valet et agit, quando de Deo loquitur vel eleemosynas largitur, quæ sunt bona opera, et ea propter vanam gloriam operatur. Sunt alii qui lucrantur Dominum propter bonum quod nec agunt, nec agere possunt ut sibi videtur, sicuti sunt isti pauperes Christi, cum alios conspiciunt eosque juvari volunt, nec valent agere, quia non habent. Unde Deus illis imputat quod omnia fecerunt, propter bonam voluntatem: et fortasse si facultatem haberent, bonum cor amitterent, nihil enim ita bonam voluntatem generat sicut spiritualis paupertas.

2. Sed adhuc isti qui liberi sunt, si rursus inquirant qualiter eleemosynas agere valeant, non se bene reliquerunt; et simile est eos aliquid retinuisse unde eas faciant. Si enim se bene reliquissent, nec pedem, nec manum, nec aliud membrum haberent, quibus eas facerent.

CAP. XXXVIII. — *Qualiter pastor erga subjectos se habeat.*

1. Verumtamen pastor, cui licet, si quid exte-

rioribus tribuit pauperibus, tunc omnino caveat ne A
 interioribus noceat, quandoquidem omne bonum
 quod agit est commune discipulis, caute debet ob-
 servare ne illud eis auferat. Quidam enim si vide-
 rent eleemosynam tribui, quamvis tunc eis place-
 ret, postea sibi displiceret, dum quolibet indige-
 rent, conquerentes dicerent : « Propter hoc quod
 pastor noster præbuit, habemus nunc inopiam. »
 Et hæc est natura viri sapientis quod tunc, cum
 bonum operatur, penitus caveat ne sibi vel alii no-
 ceat.

**CAP. XXXIX. — De retributione justorum qui cæteris
 præbent bonum exemplum.**

Quisquis bonum ostendit exemplum, de cunctis
 audientibus bonis et malis suam habet remunera-
 tionem : de bonis, quia cum sequuntur; de malis, B
 quia nolunt eum sequi, et sua sponte facerent.
 Deus autem illi imputat eos omnes salvos fecisse;
 pax enim quæ ab auditoribus non recipitur, ad
 prædicatorem, si fidelis est, revertitur.

CAP. XL. — De consilio unicuique homini necessario.

Si quis sponte sua peccata deserit criminalia,
 optime placet Deo; sed si levitas loquendi vel ira-
 scendi, seu aliquid tale culpabile erat in eo, magis
 Deo placet, ut illud expugnet quod semper eum in-
 sequitur. Hoc est enim abnegare atque relinquere
 semetipsum.

**CAP. XLI. — De differentia pœnarum infernalium et
 gaudiorum cælestium.**

Homo damnandus, si pœnas et tormenta videret C
 infernalium, qualia sunt et passurus est, nullum tra-
 heret ad se membrorum quæ possidet, ibidem ter-
 rore moreretur : qui vero salvabitur, si gaudia
 videret cælestia qualia sunt, et habiturus est, con-
 festim præ dulcedine transmigraret. Non potest
 enim res corporalis in hac vita sustinere spiritua-
 lem, ut eam intueatur.

CAP. XLII. — De amore divino qualiter habendus sit.

1. Idcirco amorem immisit Deus in auro et ar-
 gento cæterisque rebus terrenis, ut suus amor es-
 set inde clarior meritique majoris, ipsum habitur-
 is. Cum enim aliquis vult concupiscere quodlibet
 hujus sæculi, a Deo sibi datur optio, quasi dice-
 ret : « Elige quod malueris, aut me qui sum Deus,
 aut rem temporalem. Si me elegeris, magis tibi D
 dabo quam concupiscere possis; si aliud elegeris,
 totum amittes. »

2. Attamen Dominus bene concedit homini quid-
 quid sibi necessarium est, nullusque propter hoc
 unquam damnabitur, si omnem censum congreget
 quem acquirere poterit, tali modo ne sibi primum
 inde faciat injuriam nec alii. Eo namque modo quo
 census ab aliquo colligitur Dominus disponit ut ex-
 pendatur. Quisquis enim perverse et injuste con-
 gregat, insipienter devastat; qui vero juste conge-
 rit, Deo cooperante, in bonum expendit.

3. Nec ideo pauper spiritu esse desistit quisquis
 illud solummodo concupiscit cum quo Deo servire
 possit, sed in nulla parte sui cordis velit, ut in

A qualibet re possessa alius inde damnum habeat,
 vel ipse a Dei præcepto discedat. Et semper cum
 aliquis vult peccare, super omnia damna deberet
 hoc cogitare : « Nunquam hoc faciam; amor nam-
 que divinus inde mihi minueretur; » et hoc timore
 a Deo protegeretur. Portaret etiam verecundiam
 ante peccatum, non peccatum ante verecundiam.

**CAP. XLIII. — De gratia et bonitate divina qua
 quisque visitatur.**

1. Deus tradit bonum suum unicuique homini
 tali pacto, quasi diceret ei : « Cum hoc bono auxi-
 liare mihi, quantum poteris, et si juxta facultatem
 tuam operaris, ego qui Deus sum, perficiam quod
 tu facere nequis, gratia mea te salvabo, et quod
 omnia feceris imputabo; si vero cum hoc quod tibi
 commissi mihi non servis, si amplius tibi traderem,
 esset in perditione. »

2. Ideoque in omnibus in quibus Deus majus
 alicui quam cæteris attribuit, debet inspicere dis-
 positionem qua Deus illud efficit. Si censum ha-
 bet, cogitet eum a Deo sibi traditum ad suos pau-
 peres procurandos, et in eo sperat atque confidit
 de illis. Ideoque permittit eos habere inopiam ut
 eos dives sibi pascat, sicut debet credere. Omnis
 enim census, ubicunque sit, semper Dei est.

3. Cumque eum mutat aliquis et pauperi tribuit,
 nihil ibi Deus nisi voluntatem intuetur. Nullus
 enim tantam eleemosynarum valet facere congeriem
 quæ cælum attingat, sed bona voluntas omnes
 celos penetrat, cum eleemosyna præbetur propter
 hoc tantum, ut Deus inde laudetur. Et est certum
 divitem amplius lucrari cum paupere, quam pau-
 perem cum illo.

4. Similiter quisquis est fortis ad laborandum, vel
 sapiens ad loquendum, credat suam fortitudinem
 atque sapientiam alios meruisse, et tam pro se
 quam pro aliis eam sibi a Deo donatam fuisse. Hoc
 idem de singulis debet cogitari virtutibus.

5. Tunc enim bonum prodest homini, cum illud
 a se removet, credens a Deo sibi traditum, ut inde
 cæteris deserviat. Ideoque melius debet credere
 quoniam ipse potest damnari propter virtutes quas
 habet, nisi eas ab elatione custodiat, et alius inde
 proficiat. Malum vero debet quisque sibi proximare
 hoc modo, quod qualicumque modo sibi contingat,
 illud se meruisse credat : et eum Deus immunem
 faciet, quoniam inde sese accusabit.

**CAP. XLIV. — Qualiter se aliquis apud semetipsum
 habeat.**

Melius potest videre homo id quod est, quam
 id quod non est. Cognoscat igitur homo se esse
 peccatorem, et cognoscat veritatem. Nequaquam se
 justum credat, quoniam mendax esset : in hoc
 enim est omnis viri justitia, quatenus credat solum
 Deum habere justitiam.

**CAP. XLV. — De remuneratione eleemosynæ ab
 aliquo perpetrata.**

1. Postquam aliquis sepultus est, nullum habet
 tam bonum amicum quam ab illo discedat ac do

num redeat. Non longe vero sunt dæmones animam capere volentes. Sola autem eleemosyna nunquam ab illo discedit, si ab eo perpetrata fuerit: imo præcedit et animam post se ponit, præparans clypeum suum contra dæmones qui volunt irruere, eosque repellens, dicit eis: « Nunquid hic me non conspicitis? » Postea dicit animæ: « Ne timeas. » Tandem ad iudicium ante Dominum veniens diabolus suas narrat accusationes, dicens: « Sic et sic meum operata est obsequium. » Eleemosyna respondet: « Quidquid fecerit, ab omnibus peccatis ejus immunem facio. »

2. Bonum est igitur ut talis socius acquiratur. Est vero multum avarus, qui Jesu Christo panem et vinum denegat, quod nequaquam suum est nisi propter dispensationem, quandoquidem ipse carnem suam et sanguinem pro homine dedit. Sunt autem nonnulli majorem gerentes sollicitudinem de solo condimento ciborum, qualiter sit eis sapidum, quam de anima sua, somniantque manus habere plenas divitiis; expergiscentes vero, et ab hoc sæculo proficiscentes, nihil nisi vanitatem inveniunt.

CAP. XLVI. — *De differentia stulti et viri sapientis.*

1. In multis dissident sapiens et stultus, sed in hoc omnino. Stultus dum bonum operatur non ibi divinam aspicit voluntatem, sed propriam; cumque vult eleemosynam suam eis tribuere quibus non est magna necessitas, et possent inde sufferre, Deus illi ex adverso respondet: « Quid de illo censu facies quem tibi commisi? quo vis eum deferre? Hic me adjuva in isto paupere ubi magis affligor fame, frigore atque miseria, et me visitante careo. » Stultus respondet: « Hic te adjuvem ubi tu velles? Væ sibi qui hoc fecerit, imo tibi huc va lam auxiliari unde nullam mihi rependas gratiam? »

2. Hoc dicit operibus. Nam eleemosyna quam tribuit nihil ei prodesset, ut sibi videtur, nisi prius eam amisisset quam ab eo fieret. Hoc enim illi Deus respondet: « Si faceres ad placitum meum, ego te laudarem, et ab omnibus angelis meis te laudari facerem; quia vero, juxta deliberationem tuam, hoc agis, idipsum quod postulas non habebis. » Ita stultus super arenam ædificat, et quantulacunque pluvia laudis humanæ, dum ab aliquo dicitur quod bene fecerit, totum inde defert ædificium.

CAP. XLVII. — *Item de meditatione viri sapientis.*

1. Vir autem sapiens aliquando de qualibet parva re meditatur: « Istud pro anima mea tribuam, sed nimis est minimum: attamen secundum Dei voluntatem, si possum, faciam, ne penitus minuat. » Si vero magnum est quod vult tribuere, tunc omnino vir prudens observat ne ignava electione illud amittat, dicens in corde suo: « Deus, ubi mavis ut hoc tibi reddam, aut cui membrorum tuorum amplius est necessarium? nam illi vellem erogare. »

2. Dum hoc autem sciscitatur, eleemosyna sudat, floret et fructificat in manu viri sapientis. Cumque suam charitatem aliquis verecundo pauperi tribuit, magna miseratio est ut ei verecunde similiter

A præbeat, cavens ne agnoscat. Deus enim manifestat bonum quod occultatur, faciens illud obvisci quod ostentatur.

3. Quisquis ergo vult honorari, totam intentionem in Domino ponat, semper elaborans qualiter bonum suum augeat.

CAP. XLVIII. — *De subventionem pauperum.*

1. Perfectius est aliis subvenire pauperibus quam suis cognatis. Quamvis enim sancta Scriptura minime prohibeat propinquorum auxilium, imo concedat, tamen carnalitas trahit hominem ad illum amorem, quo sinistra subripit aliquid dextræ. Quod Jesus Christus prohibet.

2. Præterea bonum est succurrere cunctis auxiliium poscentibus, orphanis et viduis, cæterisque pauperibus super hoc quod requirunt; sed multo melius ac Deo acceptabilius est ut ei corporaliter ac spiritualiter conveniatur, a quo salus animæ suæ postulatur.

CAP. XLIX. — *De discretionem necessaria ad bonum perficiendum quod incæptum fuit.*

1. In initio boni non parva deliberatio necessaria est, et magna firmitas, dum aliquis illud operatur, ne ipsum deserat donec perficiatur.

2. Hac ratione quisquis causa orandi Jerusalem aut quemlibet sanctorum adire desiderat, prius debet meditari universum obsequium quod Ecclesie suæ in oblationibus cæterisque rebus facturus erat, dum immorabitur in eundo ac redeundo ab orationibus; quod debitum prius ab eo persolvatur antequam illuc proficiscatur. Nam propter quodlibet bonum quod homo velit agere, nequaquam Deus consulit injuriam facere, imo prohibet. Et hæc est prima justitia injustitiam devitare: propter hoc, ante omnia debet Ecclesie debitum persolvere, cujus filius est, multumque decipitur qui pro nihilo bonum operatur, quod universi faciunt qui divinam ibi voluntatem non inspiciunt. Sed certe hoc modo omne bonum quod perpetraverit, et laborem quem in peregrinatione toleraverit Deus recipiet gratius propter justitiam quam erga suam ipse fecerit Ecclesiam: quin etiam omne divinum officium quod in ea fiet erit suum.

3. Præterea cum velit ad orationes debet hoc cogitare, dicens in corde suo: « Sed ego quo pergere volo? quandoquidem cum illo sancto nihil loquar, nec ipse dicet mihi aliquid. Deus, propter hoc illuc proficiscor, quoniam ipse tibi servivit: faciam ergo similiter. » Atque cum hoc animo potest remanere; vel si vult, illuc abire.

CAP. L. — *De superbia quam facit aliquis relinquendo proprium cæmeterium.*

1. Hæc est ultima superbia quæ fit in fine, cum aliquis proprium cæmeterium deserit, faciens se in alio sepeliri. Tunc enim omne bonum abnegat quod in Ecclesia sua receperat, ubi veniebat causa consulendi, cum se vellet emendare et a vitiis surgere.

2. Nullus enim rectior est peregrinus, quam ille

qui ad ecclesiam suam proficiscitur. In hoc quoque potest intelligi misericordia quam Deus exhibet pauperibus, quoniam ipsi ubi debent sepeliuntur.

CAP. LI. — *Cur Deus peccantibus sua secreta celare consuevit.*

1. Plurima peccata quæ fiunt, propter incredulitatem fiunt. Quoties enim aliquis vult peccatum facere, divinum ei præceptum dicit contra: « Ne facias. » Et a conscientia reprehenditur, et hoc totum discredat homo cum peccat. Nam quicumque peribit, nunquam gaudia credidit cœlestia, nec pœnas infernales, quamvis dicere audiat, vel in Scripturis legat, sive cæteris annuntiet. Non enim mavult Deus ab inimicis suis secreta sua cognosci, quam aliquis sæcularis homo a suis malevolis et a quibus quotidie impugnatur.

2. Deus autem cum sibi placet, confirmat fidelem suum in fide et in dilectione boni, aliquando plus, aliquando minus. Cumque fides illa atque dilectio elongatur ab eo, saltem reminiscatur quod eam semel habuerit; et eum ibi Deus reducet, si se a malo custodiat.

CAP. LII. — *De illo qui in præsentia sua bona recepit.*

Nihil est pejus homini quam in hac vita habuisse omnia bona sua, nihilque melius quam habuisse omnia mala sua. Ille namque qui omne bonum suum habuit, quantumcunque duraverit, in transitu fuit, graviusque sustinebit angustias in quibus fuerit in æternum; alius qui mala pertransiit cum majori gaudio bona recipit, et omnis labor quem pertulit placet ei propter requiem in qua permanet. Hoc Abraham respondit diviti qui cruciabatur in inferno: *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris (Luc. xvi).*

CAP. LIII. — *Ratiocinatio subtilitatis divini examinis.*

Si quis electorum moriatur ante iudicium statimque resurgat, feceritque peccatum aliquod unde sit ei necesse purgari, tantam pœnam tamque longam in uno momento temporis moriens sustinebit, quantum alius toleravit pro eodem peccato, qui mille annis vel eo amplius permanserit in igne purgatorio. Nisi enim ita esset, tempore Deus indigeret ad suam justitiam faciendam; ipse vero plus potest agere quam homo dicere vel cogitare.

CAP. LIV. — *De fatua anxietate stulti.*

1. Stultus est anxius de bono viro quid agat, dum videt eum in uno loco manentem, nec aliquid operantem; in hoc autem posset animadvertere quod aliquis laborator in minima portione terræ tota die repetit quid faciat, nullaque est necessitas ut sit otiosus. Cur ergo cogitaret de illo aliquis, qui cum Deo permanet et cum Deo ambulat per cœlum et per terram cogitatione, quatenus ei desit operatio.

2. Nam quolibet angusto loco vir bonus spatioso consistit propter charitatem quam hospitatus est; malus autem ab universo regno capi non valet, imo manet stricte, propter iram quam fert adversus alium.

CAP. LV. — *De differentia intentionis cujuslibet.*

1. Universa opera quæ fiunt, bona vel mala sunt propter intentionem. Judas autem et Judæi, quantum potuerunt, de morte Christi tractaverunt, unde mundus redemptus est; nihilque sibi profuit, quoniam prava erat intentio. Sanctus Petrus et alii discipuli Domino moriente contristati sunt, nec in illa tristitia damnum aliquod habuerunt, quia bonus fuit intellectus.

2. Propter hoc etiam fit pictura crucis, cum Adam ad pedes crucifixi depingitur. Ipse namque designat omnes justos qui erant in inferno præstolantes mortem Jesu ad suam liberationem, multumque sibi placuit cum eam ipse pertulit: propter quod Adam levat manus ad Dominum præ gaudio quod habet, quoniam ipse est in cruce. Mater vero Dei et sanctus Joannes evangelista, qui juxta pinguntur, tristes erant de passione ipsius et eis sua salus displicebat. Tantum est homo nescius in hoc sæculo!

CAP. LVI. — *Quæ fuit infirmitas sancti Pauli.*

Infirmitas sancti Pauli erat sibi civis virtutum. Sicut enim aliquis dives thesaurum suum reservat in quodam loco secreto, tuto et valido, et postea firmat ostium, ne quis fur ingrediatur, ita fecit Deus in dilecto suo Paulo. Misit in eo thesauros sapientiæ, et postmodum firmavit ostium, clavem inde deferens: cumque eam Apostolus ab eo requisisset, noluit ei tradere. Thesaurus enim minuere, si eum Deus ab infirmitate sanaret.

CAP. LVII. — *Ne aliquis desinat operari bonum dum permanet in crimine.*

Est aliquis cui convenit bonum operari cum credulitate perdendi. Quisquis est in uno crimine nolens illud relinquere, nequaquam pro eo deserat bonum agere quod poterit: imo illud instantius faciat tali intentione ut in corde suo dicat: « Deus, ego bonum istud operor, sed certissime scio me sine fine damnandum, si in hoc peccato deprehensus fuero; sed idcirco bonum facio, ut des mihi crimen odio habere. » Et hac fide Deus illum eruet a peccato, et tunc omne bonum suum recuperabit quod primitus fecerat; alioquin si putaret se salvandum esse cum crimine, desperatus esset. Est enim spes ut bonum operando salutem aliquis a Deo præstoletur; a spe cecidit qui malum agendo se salvandum arbitratur.

CAP. LVIII. — *De assiduitate stulti malum operantis.*

Pejus operatur in terra stultus cui creditur, quam exercitus alienus. Exercitus enim brevibus diebus abit, et a stulto longo tempore devastatur. Hinc Salomon ait: *Væ terræ, cujus rex est puer! (Eccle. x.)*

CAP. LIX. — *Qualiter aliquis debet mundum relinquere.*

1. Omnia peccata displicent Domino; sed penitus ei displicet, cum aliquis peccat spe boni faciendi.

2. Verbi gratia, quisquis aliquid optimum vult agere, scilicet relinquere sæculum, vel aliud quodlibet, et spe hujusmodi prius facit unum de criminibus, dicens in corde suo: « Universa peccata in

quibus maneo simul relinquam. » Tunc quasi interdicit Domino ne se ad bonum perducatur quod cogitabat, facitque similiter ac si aliquis in luto volutaretur, cum se vult balneare; deberet autem potius suos pedes abluere, ut absque sorde balneum intraret.

CAP. LX. — *Tractatus de usura.*

1. Quisquis usuram accipit, delinquit: et qui eam tribuit, similiter hoc modo. Cum aliquis immoderantia sua fecit expensam quam sua nequitia lerare facultas in cibo vel in vestibus, sive cæteris rebus, possetque vitam suam quoquo modo eam repossessa sustentare, postmodum propter illam superfluitatem pergens ad feneratorum, similiter peccat in censu quem illi tribuit, quemadmodum alter qui accipit. Nullus enim unquam inopiam haberet, si in modestia permaneret, et unum crimen impellit eum in aliud, nunquam etiam sine inopia fuerit qui semper suos redditus, antequam illos habeat, expendit.

2. Multis modis in usura delinquitur, sed ab eo penitus, a quo pignora capiuntur. Postquam enim ea suscepit circa finem vitæ suæ filio suo vel cui vult ea relinquere, dicit: hoc verò dicit operibus validius sermone loquentibus: « Fili, ego moriar, et Deum impugnavi, quoad vixi, nec mihi sufficit, sed te vicarium pro me relinqua, ut illum cum hac eadem usura impugnes. »

3. De isto potest dici quod, etiam postquam mortuus est, adhuc fenerator est, et assidue pecuniam suam dat ad usuram. Quidquid enim recipitur præter id quod commissum est, usura est.

4. Rursus aliquis hæreditate peccatum patris requirit, decimas quas abstulit vel aliam terram: quod tantumdem sibi valet ac si infernum hæreditate postularet. Sciat autem indubitanter se nunquam illic adfuisse; nam si unum tantum momento illic exstitisset, nunquam pro universo censu mundi illuc redire vellet.

CAP. LXI. — *De viro sapiente.*

1. Vir sapiens sermonem suum considerat, antequam illum proferat. Stultus vero qui minime rationem suam providet, dicit aliquando cum audit bona opera alterius: « Multum debet Deus huic esse gratus, qui tantum bonum illius amore operatus est. » O stulte, cur hoc dicis, quod Deus homini de bono sit gratus? nunquid Deus erit gratus homini, quia videt oculis vel ore loquitur, vel incedit pedibus? Sed homo Deo gratias agat, quia sibi tribuit pergere, loqui atque videre, et similiter quia præbet sibi bona opera perpetrare.

2. Adhuc dicit insipiens de illis qui suos devicerunt inimicos, quosdam capiendo, alios interficiendo: « Isti quod sibi est utile peregerunt. » Errat qui hoc dicit ut homo suam utilitatem operetur, cum a Deo discedit et infernum acquirit. Nonne quisque se deceptum arbitraretur, si tantum quodlibet membrum ab eo auferretur? quid ergo de illo fiet qui corpus et animam suam interficit?

CAP. LXII. — *De jus illa.*

Omne quod homo expendit foret sibi necessarium ut ex justo possideret; sin autem, saltem illud quod justius haberet, in expensam panis mitteret. Sæpius enim eleemosynæ de pane quam de cæteris rebus sunt. Et qui non vult omne malum relinquere ad præsens, tamen quamdam partem deserat. Sic debet vir sapiens malum hominem docere. Cum enim omnino convertere non valet, demonstrat ei qualiter in ipsa malitia quodlibet bonum faciat, et credat sibi ei melius quam si diceret ei malum universum relinquere.

CAP. LXIII. — *Quomodo miles in expeditione se habeat.*

1. Mirabilis scientia est, multumque Deo præcet, ut homo, dum malis interest operibus, a malo se contineat; quod potest hoc modo fieri: Miles in expeditione proficiscens causa domini sui naturalis cui se non valet subtrahere, si vult Deo adherere, dicat hoc in corde suo primitus: « Domine Deus, in hanc expeditionem ibo, sed vestrum militem ibi me futurum assero, nihil in ea nisi vestrum agere volens obsequium, dissipare malum et inquirere bonum hinc et illinc quantum poterò. »

2. Cum hac intentione abire incipiat, præcurrens ac si vellet omnia capere, quos autem viderit faciat eos fugere ne capiantur; aut si alius eos capere voluerit, miles Dei prior eos capiat, et postea solvat, suosque socios a malo defendat, et alios, quantum poterit: et ita potest esse monachus clypeum collo deferens, et reddere quæ Caesaris sunt Caesari, et quæ sunt Dei Deo (*Matth. xxii*).

3. Sed penitus unusquisque caveat ne de rapina eleemosynas faciat; amplius enim peccat aliquis eam pauperibus tribuendo quam aliis auferendo. Dum enim illam auferret, malum esse non dubitat; cum autem eam pauperibus erogat, inde se liberum putat esse, et sic a Deo recipitur, ac si quis coram patre filium interficeret, et postmodum ei sanguinem ad bibendum cum scypho aureo deferret. Est etiam majus peccatum auferre quam furari, quia majore est superbia.

CAP. LXIV. — *De ultione inimicorum.*

1. Nullo modo valet aliquis tam bene se ultisci de inimico suo, quam hoc illi auferendo cum quo sibi malum ingerit; si vero malum pro malo ei reddatur, malitia augebitur, nec inde quisquam ultus fuerit, imo eam adauxerit. De hoc profecto nemo se vindicat quod plus auget, quam minuat. Qui vero bonum pro malo suo reddit inimico, tunc de malitia se plene ultiscitur, quia destruit eam, auferens ei locum suum ubi manebat, videlicet illius animum qui aliquando ad bonum convertitur; aut si non convertitur, penitus ei poena infernalis augetur, et inde valde ultus est.

CAP. LXV. — *Qualiter fiat oblatio altaris.*

1. Dominus dicit in Evangelio cuilibet offerre volenti: *Si offers munus tuum ad altare, et recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum*

re, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo (Matth. v). Hoc autem duobus modis debet intelligi: ille namque qui fecit injuriam justo iudicio debet pacem inquirere, nec magnam fecit perfectionem, imo peccaret, nisi hoc ageret.

2. Cum autem aliquis sibi injuriam fecerit, et postea factor ejusdem malevolus fuerit, tunc est perfectio ut pacem inquirat. Sic enim Jesus Christus egit in cruce: prius suis crucifixoribus condonavit, antequam ab illo requirerent. Propterea debemus credere quod similiter in illo sermone evangelico præcipit et vult ut ita fiat.

3. Rursus quisquis alii fecerit injuriam, si postulet ab eo veniam, ille vero nullo modo sibi velit indulgere, Deus vertit sententiam super istum de malefacto, nec propter aliud peccatum quisquam Deo mandat ne sibi indulgeat, nisi cum suo non vult dimittere inimico.

CAP. LXVI. — *Quomodo amens custodiatur*

1. Aliquando turbatur homini cerebrum, sensusque mutatur, abnegat etiam, jurat, ignorans omne bonum atque semetipsum. Si vero in illa perturbatione moriatur, credi nequaquam debet ut ideo damnetur, si antea dum convalesceret non erat in crimine, et a malo se conservans Deo adhæreret. Deus enim est fidelis, et iudicabit eum secundum memoriam sanitatis.

2. Tale vero consilium foret ei necessarium qui hac infirmitate detinetur, ne quis eum ad sanctos duceret, nec alibi nisi quominus posset. Populus enim inde rident, et in ecclesiis amittunt suam orationem; quin etiam verberatur et omnino turbatur ei cerebrum, crescitque infirmitas et est magnum peccatum: verumtamen in quadam domo deberet secretius teneri, temperate custoditus a frigore et a calore, et amici sui orarent pro illo.

CAP. LXVII. — *Ne aliquis laicus clericos inaniter reprehendat.*

1. Aliquis laicus propter peccata sua defendenda dicit aliquando: « Cur peccant clerici scientes Scripturas atque secreta Dei? » Vir autem sapiens hoc modo ei respondeat: « Amice, quandoquidem clerici reatum agnoscis, sapientior illo es circa rem hujusmodi; cur ergo non caves ne illud facias unde alium reprehendis? Scriptura cordis quam Deus tibi immisit, tibi semper ostendit quid relinquere debeas vel agere; sic itaque scienter peccas ac si clericus esses. »

2. Certissime scias quod nunquam tibi proderit, si alius pereat, et tu illum sequaris. Stultiorem enim rationem nemo requirat quam illius est, qui pastori suo dicit: « A te requirar, si me ad perditionem deduxeris. »

CAP. LXVIII. — *De consilio dato unicuique.*

1. Plus conqueritur homo multoties de hoc quod sibi non expediret, quodque Deus ab eo nunquam requireret, quam de cætero propter quod damnabitur. Quemadmodum ille qui dicit: « Non ha-

beris cenam cum quo Deo serviam, vel unde eleemosynas faciam. »

2. Vir autem sapiens ostendat eum locupletem hoc modo, quatenus ei dicat hoc: « Tu itaque, frater, cum ita sis pauper, quo pretio pedem, vel quodlibet membrorum tribueres? » forsitan respondebit: « Nullo, Domine. » Item: « Oculos quanto censu a te erui permitteres? » vix dicit: « Pro tanto. » Sapiens vir potest ei dicere: « Multum igitur es dives quandoquidem pro magno censu non dares quod possides. » Diligenter itaque membra custodi, sed tantum ea dilige ne perdas ea peremittere in inferno.

CAP. LXIX. — *Qualiter se habeant viri religiosi cum aliquis infert malum.*

1. Cum aliquis infert malum religiosis, et ipsi clamorem ad Deum faciunt legentes maledictiones pro suis malefactoribus, tunc quasi interdiciunt Domino ne sumat inde justitiam. Deus autem qui præsto aderat ad faciendam vindictam respondet eis: « Revertar itaque, quoniam me non expectastis, et vos ipsos ultri estis maledicendo. »

2. Prius enim malefactor conveniri deberet quare hoc egisset. Si vero responderet se fecisse propter inopiam, religio ei succurreret; si autem propter superbiam hoc egisset, universus claustrum conventus Deum ex toto corde rogaret ut hoc ei dimitteret; et aut illum Deus converteret, aut suam ab eo justitiam sine dilatione sumeret.

CAP. LXX. — *Ne liceat cuiquam, vel pastori, aut discipulo, claustrum suum exire causa orandi.*

1. Pastori licet mittere discipulum suum ubique pro sua religione sustinenda. Si vero discipulus causa orandi Jerusalem adit, vel quoslibet sanctos, sua deliberatione vitam suam abnegat, ignorans bonum ad quod venerat. Nam pecuniam illuc ferre non valet nisi diu cæteris eam furatus fuerit.

Postremo quomodo perget Romam vel alibi qui sibi pedes abscidit?

2. Tandem cum pastor et universus conventus absolvunt discipulum inobedientem causa illuc abeundi, nequaquam eis sufficit ut ipse solummodo a Deo discedat, nisi simul omnes peccati sint participes, abique discipulus in infernum liber ut sibi videtur, quoniam ab eis absolutus est. Si enim excommunicaretur, formidaret jugiter et forsitan reverteretur.

3. Si vero pastor causa orandi quopiam proficiscitur, ille penitus claustrum absque retentaculo perforat, dicens aliis omnibus ut similiter faciant.

CAP. LXXI. — *Qualiter sermo divinus audiat.*

Cum aliquis sermonem audit Dominicum, quamvis totum retinere non valeat, tantum proficit cum sibi placet, quantum defecerit si displiceret. At saltem quisque tantum eniti deberet ut inde retineret unde posset anima vivere, donec iterum loqui de Deo audiret: quemadmodum aliquis ad mensam residens tantum de cibo sumit, ut ad aliam come-

stionem attingere possit. Utrique enim necessarium est ut comedat tam corpori quam animæ, et neutrum diu valet vivere postquam ei cibus omnino deficit.

CAP. LXXII. — *De bono quolibet, qualiter, vel quemadmodum fiat.*

1. Multis exemplis quisque posset animadvertere; quidam enim radendo bonum suum metuntur, quidam autem accumulunt, nonnulli etiam additamenta ponunt. Quando bonum fit retrahendo, nec cum magna voluntate, tunc fit radendo; cum opus bonum placet, placere et delectari est cumulus boni. Item nonnullis ob majorem perfectionem displicet, quia melius non egerunt, et ecce additamenta. Hujusmodi vero bonum cumulatam et coagitatam ac superfluentem debet homo Domino reddere, qui comparavit eum charissimo pretio sui sanguinis.

2. Rursus malum ita crescit, dum placet, sicut et bonum: quamobrem majus peccatum est suum inimicum occidere quam amicum. Nam de interfecto amico unusquisque iratus est, et a Deo dimittitur (quoniam homo inde ex corde poenitet. Tantum vero placet alicui se inimicum suum occidisse, quia vix inde valet ad indulgentiam pervenire: et postquam inde etiam iudicium sumpserit, deinde in corde suo dicit: « Deus, benedictus sis qui me de isto ad poenitentiam peccato adduxisti. Verumtamen multum mihi placet illum esse mortuum qui mihi nocebat. » Et dum hoc considerat, nunquam tam longe fuit a poenitentia.

3. Est enim poenitentia, ut quisque poeniteat, quam Deus solummodo homini per gratiam suam attribuit. Nam presbyter faciens iudicium prius peccatorem interrogat utrum poenitentiam afferat, vel ei peccatum displiceat? Si ipse respondet: « Minime poenitet, » quod iudicium potest ei facere, nisi poeniteat? Si vero dicat: « Poenitet me, » potest eum iudicare et poenitentiam concedere, quam Deus illi tribuit, videlicet ut semper inde poeniteat.

CAP. LXXIII. — *De majore labore quem patitur aliquis in modico bono, quam si bonum esset magnum.*

1. Majorem laborem patitur aliquis in modico bono, quam si bonum esset magnum: nam parvum bonum minime perducit hominem ad perfectionem divinæ dilectionis in qua requies est, sed magnum bonum facit eum ibi pervenire.

2. Quod si quis querat quod bonum est parvum vel quod magnum? quisquis bona facit opera, potest hoc in semetipso videre, nam alii non expedit sibi ire. Si bonum ei placet, et in requie manet dum illud operatur, magnum est: si autem displicet et in inquietudine consistit, parvum est bonum.

CAP. LXXIV. — *De iracundia et anxietate nequam hominis, et de gaudio et dulcedine viri justii.*

Malus homo plorat iracundia et anxietate; vir

autem bonus plorat gaudio, et dulcedine aliquando. Malus vero minime vult egredi de tribulatione in qua consistit ita ut moriatur; timet enim ut in inferno sibi augeatur: justus autem ex dulcedine in qua manet spe majoris migrare desiderat. Potest etiam unusquisque scire quod magnum erit gaudium quando ridebit homo cum Deo, quandoquidem in presenti tantum est, dum lacrymatur.

CAP. LXXV. — *De differentia viri justii, et nequam hominis.*

1. In multis sunt similes vir bonus et malus. Ambo possunt vigilare, jejunare, eleemosynas dare et alia bona quamplurima facere; bonus autem potest ex corde dimittere, malus vero minime.

2. Quemadmodum si cuilibet viro ditissimo diceretur: « Præbe unum obolum aut interficiaris, » facile præberet eum pro vita salvanda. Si quis autem diceret alicui pauperi: « Da mille marchas argenti, vel suspendaris, » suspendi posset, et nunquam eas tribueret, quoniam non haberet. Sic et vir bonus est tam opulentus in bono, quod minime gravatur dum ex corde dimittit: tantum repletur indulgentia, quod antea condonat quam ab eo postuletur. Malus vero tam pauper est in bono, quod nullatenus hoc valet agere, nec etiam credere quod a bono perficiatur.

3. Est autem aliquis qui ob superbiam respuit indulgentiam, cum a viro justo sibi impenditur, dicens: « Non curo ut mihi dimittas. » Qui vero remissionem exhibet eam nolenti recipere, sic agit ac si prunas super caput et humeros ei perfileret. Tantopere superbienti atque dedignanti poena infernalis augetur.

CAP. LXXVI. — *De poenis quas patiuntur injusti.*

1. In hoc potest intelligi quod magnæ fuerint poenæ quas impius patitur. Vult enim Deus ut sui fideles in hac vita tribulationes sustineant pro suis peccatis redimendis, quibus suam mortem addidit atque suum laborem ad illorum redemptionem. Cumque mors illa nihil prodest perituris, imo poenam eis adauget: nec propter peccata sua laborem tolerant quem Deus recipiat, imo quantum prævalent ea faciunt, et inde justii sese custodiunt. Sciri potest itaque quod magnam poenam sunt habituri; sed voluntas peccandi aufert eis formidinem poenæ.

2. Tam fidelis est Deus quod mavult a se postulari magnum aliquid quam minimum. Cum vero minus ab eo postulatur, videlicet hujus sæculi divitiarum, quandoque denegatur: majus autem si quis ab eo bene petierit dabit sine dubio, videlicet suum regnum: et ut trahat ad melius, subtrahit aliquando deterius.

3. Quisquis in pace et gaudio sustinet, cum necessaria victui non habet, nondum perfecte est abstiniens, attamen bene facit; sed tunc est abstinentia perfecta dum habet coram se quod corpus

concupiscit, et inde se continet ne eo utatur. In A mina quæ fecit in sæculo. Ipsa namque remissio hoc autem major est abstinentia, quod aliquis minus appetit de rebus hujus sæculi. foret ei damnatio nisi a Deo defenderetur, quemadmodum in Evangelio, servo qui dimittere alii noluit

CAP. LXXVII. — *De boni et mali magnitudine.*

1. In magnitudine boni est aliquando mali magnitudo : nam qui Dominum plus agnoscit (quod est magnitudo boni), validius delinquit cum ab eo dissentit. Propter hoc, tam magnum fuit diaboli peccatum, quia tantopere Dominum cognoscebat ; et deinde peccatum Adæ, quoniam in tanto bono consistebat. Similiter unusquisque homo quo amplius ei Deus bona sua tribuit corporaliter vel spiritualiter, majorem injuriam facit, cum ab eo dissentit. Hoc etiam debet immittere magnum timorem omnibus hominibus, quod angelus benignus pro quadam mala cogitatione factus est diabolus, et cecidit perenniter. Quid igitur flet de homine qui quotidie malum cogitat et operatur ?

2. Majus bonum arbitratur malus homo se facere pro Domino cum ad tempus a malo se abstinet, quam bonus dum assidue bonum operatur. Quicumque enim justior est, magis omne bonum suum despiciat, quamvis charius habeat quam alius quod videtur esse contrarium. Sed hoc modo debet intelligi : Quisquis amplius elaborat pro Domino et magis in bonis enititur operibus, in tantum incitat cum sanctus Spiritus quod opera quæ facit parvipendat, quia nequit ea facere meliora, videturque sibi tardari, quia totum non valet agere quod ei sui spiritus voluntas suggerit.

3. Ita facit Dominus virum justum parvipendere bonum suum, ne illud amittat. et illud tamen tantum diligit quod nullo modo vult ab eo separari. Quisquis autem hoc non intelligit, non multum de divina dilectione sensit.

CAP. LXXVIII. — *De timore viri sapientis quem habet erga bona divina.*

1. Magis pertimescit vir justus de bonis in quibus est ne se coram Deo accusent, quam de criminibus quæ fecit dum esset in sæculo. Nam de criminibus bene novit unusquisque quod dimissa sunt, ita tamen ut in se poeniteat, nec deinceps ad ea redeat : Lona vero multis modis homo potest perdere, si alium inde despiciat, aut ea ex se arbitretur habere ; vel si dignum se credat quia sibi tribuit Deus D facere ea ; sive putet quod propterea debeat a Deo salvari, aut si laudari appetat, ut inde Deo honorem auferat, seu propter aliam remunerationem faciat quam in hoc sæculo habeat.

2. Multis etiam modis aliis damnatur aliquis propter Dei beneficia, propter ejus sacrum eloquium, et propter sanctæ Ecclesiæ sacramenta, quoniam aliquis accedit ad ea cum sit indignus. Majorem enim poenam patietur qui pro bono et malo peribit, sicuti falsi Christiani, quam qui pro malo tantum damnabitur, quemadmodum increduli.

3. Cumque Dominus protegit fidelem suum ab omnibus insidiis bonum impediens, gratior est ei et amplius cum laudat quam quia donat sibi cri-

Deus autem tam sapiens est custos, quod bono suo malum adjici non permittit : cum vero aliquis sibi illud attribuit, Deus eum in manus inimici tradit. Valde autem decipitur qui pro honore suo reprobatur.

CAP. LXXIX. — *De reprehensione verborum stulti qualiter ei vir sapiens respondeat.*

Aliquis stultus dicit hoc : « Satis esset mihi mansisse uno anno in religione, tantum ut me Dominus in fine in bonis operibus inveniret, et possem esse confitens. » Vir autem sapiens hoc modo sibi respondeat : « Frater, vis ut post mille annos a gloria tua te Deus projiciat ? an ut te perpetuo salvet ? » Forsitan respondebit : « Salutem exopto. » Itaque cum sine termino et absque fine vis a Deo salvari, cur ei vis interponere terminum vel intermissionem ad suum servitium faciendum ?

CAP. LXXX. — *De consilio dato unicuique ne aliquis stultitia sua bona differat operari.*

1. Summa stultitia est ut homo differat peccata sua confiteri, Dominum exorare, eleemosynas dare usque ad finem vitæ ; studiose enim et pro posse suo Dominum impugnat aliquis triginta annis vel quadraginta, et postmodum quamcunq; vult ut Deus sibi remittat. Tantumdem autem ad minus deberet elaborare ad faciendam concordiam, quantum elaboravit ad discordiam : amplius enim quisque moratur ad abluendum aliquod quam ad contaminandum.

2. Postremo vero in nullo opere tanta incolumitas vel tanta vis est homini necessaria, quanta ad Deum deprecandum, et ex toto corde diligendum. Cumque corpus deficit atque memoria sibi minuitur, quomodo eum exorabit ac confessus fuerit ? Magis enim laborat aliquis solummodo in oculis suis aperiendis cum valde infirmatur, quam si una die pergeret dum convalescit. Nec est rectum consilium cum aliquis dicit : « Ego Deum deprecarer, nisi ægrotarem. » Illi qui benefecerit respondet Dominus : « Cur alias orationes requiris nisi me ? Ego sum hic tecum, meum peragens officium. » Si vero negligenter egerit, dicit ei Deus : « Bene scio qualiter egeris dum esses sanus. »

3. Quin etiam non expedit homini ut in fine suo haberet unde sibi vel una eleemosyna fieret vel quo involveretur : magis enim una sibi proderit si sanus eam fecerit, quam innumerabiles factæ post mortem suam ; et vix diligitur ab alio magis quam a semetipso.

4. Tantum enim stultus est aliquis, quoniam omne quod possidet vult esse bonum, tam majus quam minus. Verumtamen de anima quæ totum gubernat, operibus dicit : « Sit cujuscunq; possit : » nam in potestate inimici eam tradit, cum a malo inimice se custodit.

CAP. LXXXI. — *De festinantia ad bonum faciendum.*

1. Omnibus horis atque ætatibus multum Deo placet, si quis ad eum convertitur: sed dum aliquis est juvenis et corpus viride, sanguisque fervescit, omnino placet Domino si quis ei servire incipiat, membra retrahens a malo quod possunt agere, et ad bonum ea convertens. Tunc enim fit hostia viva et Deo placens.

2. Ideoque deberet quisque festinare ad bona opera facienda, quoniam ille qui unam orationem amittit vel aliud bonum, nunquam deinceps illud recuperabit, quemadmodum tempus præteritum retro redire non valet. Nec tantummodo reddet hominibus rationem Domino de superfluis cogitationibus vanisque sermonibus ac malis operibus, sed de bonis quæ deberet agere, dum mala perpetrat. Quoties enim quisquis non agit quæ Deo placere cognoscit, criminaliter peccat: nec de hoc solo peccato valet quisquam agere penitentiam, nisi Deus ei remittat per gratiam suam.

CAP. LXXXII. — *De gravi tentatione cujuslibet justii.*

1. Aliquando contingit viro justo gravis tentatio in oratione sua; et ecce cum ipse dicit: « Domine Deus, adjuva me, » tentationes ei crescunt. Dominus vero respondet illi spiritualiter: « Modo te adjuvo; quanto validius tentaris, tanto melius tibi subvenio, quia te vinci a tentationibus non permitto, nec vales aliter coronari nisi legitime certaveris: quid enim tibi modo faceret consolatio, donec angustias pertranseas, et quam tibi necessarius sim agnoscas. »

2. Fidelis autem Deus est, nec tantum vult suum onerare jumentum, quamvis videat validum, ut ei spina frangatur, nec verberat ut illud prosternat, sed ut in viam reducat et citius pergat.

CAP. LXXXIII. — *Item de eodem.*

Hac ratione vir justus validius tentatur quam alius, quia magis sibi displicent tentationes. Non enim pejus cogitat cæteris qui malam voluntatem sequuntur, sed quanto melior est, tanto magis sibi displicet mala cogitatio, et amplius inde se reum existimat quam alius, dum mala opera perpetrat.

CAP. LXXXIV. — *Item de eodem.*

1. Eodem modo placet Deo cum vir bonus suffert tentationes, quemadmodum placet quia gratulatur de visitatione divinæ dulcedinis: quod hoc exemplo potest animadverti: Quisquis uxorem habet, si eo absente alius cum illa de adulterio loquatur, nec illa consentiat, nullatenus eam ideo minus diligit quando revertitur; imo tantundem placet ei quia sese defendit, quantum placet gaudium quod habet quoniam ipse venit.

2. Milites etiam cujuslibet munitionis si se ab aliquo defendant exercitu, absente suo domino, tantum placebit adveniendi domino quia sese defenderint, quantum quod habebunt de suo adventu gaudium. Similiter placet Deo quando vir bonus

suffert tentationem, et postmodum in ipso Deo gratulatur.

CAP. LXXXV. — *Qualiter aliquis a bono aliquando retrahendus sit.*

1. Est aliquis cui melius est ut a bono retrahatur quam a malo. Non est enim necesse ut viro bono dicatur: Cave ab homicidio vel ab aliis criminibus. Si enim bonus est, cavet quantum valet.

2. Sed cum bonum operatur, tunc debet ei dicere quandoque pastor a quo regitur: Melius posses hoc agere, quatenus discipulus eo magis humilitatem custodiat, quia reprehenditur atque retrahitur ab ipso bono.

CAP. LXXXVI. — *De bono humilitatis cognoscendo.*

1. In hoc potest videri bonum humilitatis: nullus enim tam peccator est, si ex corde se humiliat, quin cum Deus justum faciat. Multum igitur adauget virtutes viri justii, quandoquidem omnia deest mala peccatoris: et valde Deo placet quando justus sese humiliat, cum sibi tantum placeat de peccatore, quia cum eo concordat.

2. Superbia econtra virtutes destruit cum se viro bono inserit. Sciri potest itaque quia malos peiores reddit.

3. Multum debet homini placere in bona vita diu vivere; multos enim dies tribuit ei Deus cum tanta gratia, quia si quilibet malus unum ex illis in fine vite suæ haberet, absque dubio salvus fieret. Magnam igitur erit fidelis præmium qui quotidie lucratur Dei regnum, quemadmodum malus acquirit infernum.

CAP. LXXXVII. — *De recordatione peccatorum quibus vir religiosus fuit aliquando corruptus in sæculo.*

1. In hoc cognoscit religiosus peccata in quibus erat in sæculo, quia contingit aliqua diebus ut defleat, et in tantum se accuset quod Deus eum faciat ab omnibus criminibus immunem. Sed post bonum cordis affectum invenit in se peccata innumerabilia ipsa die qua defleerat, quamvis post penitentiam non sit lapsus in crimen. In quo potest intelligere peccata in quibus erat in sæculo, quando cum Deo minime concordabat.

2. Aliud est vincere semetipsum, et aliud vinci a semetipso: qui vitia calcatur, seipsum superat; qui a vitiis prosternitur, a semetipso devincitur.

CAP. LXXXVIII. — *De admiratione cœlestium gaudiorum.*

1. Hoc erit mirabile in cœlesti gaudio cum cæteris bonis. Omnes electi pariter ibi adfuerint; nullus præcedet alium, quamvis prior natus sit et obierit; nullique videtur tarde se illuc advenisse. Omnes enim simul videbunt qualiter divina Providentia in regno cœlorum adfuerint, antequam mundus fieret.

2. Cognoscent etiam quomodo pro peccato suo illud gaudium amiserunt, quod postmodum eis Deus per gratiam suam restituit, et sicut laudabunt Dominum, quia salus eorum sine carebit, lauda-

bunt etiam quia nunquam habuit initium in conspectu Dei.

CAP. LXXXIX. — *Qualiter Deus honoratur tam in reprobis quam in electis.*

1. Eodem honorabitur modo Deus in reprobis quemadmodum et in electis. Sicut aliqua potestas prælians cum alia, si potest eam in prælio devincere et in carcerem suum mittere, tantum honorem habebit in devictis inimicis, quantum in præmio quod dabit suis coadjutoribus : sic erit laus Deo pœna quorundam et salus aliorum.

2. Sed adhuc erit aliud, quia misericordiam faciet Deus in his qui peribunt, non eis, sed in eis faciet eam cæteris. Quemadmodum si aliquis malignum raptorem destruit, magnam miserationem facit in ejus destructione populo, quem malus opprimebat : sic Dominus in reprobis misericordiam faciet electis suis, quia removebit hos ab illis ne deinceps eos affligere valeant.

3. Hanc misericordiam Jesus Christus fecit discipulis suis quando corporaliter ab eis recessit, et inde Judam amovit. Nimis enim illos vexaret si cum ipsis remaneret. Sed dum Deus corporaliter adesset, ipse permittebat ut Judas expensum deferret, quatenus cæteri essent expediti, ut et latro occupatus esset in nihilo in quo suum habebat animum.

CAP. XC. — *De divinis miserationibus erga animam.*

1. Bonus est cujus peccata nullus videt nisi ipse, et Deus : hæc est enim una de magnis miserationibus, quas sese diligenti Deus exhibet. Vitia quæ habet in se, minime Deus delet ex toto quandiu vivit in hoc sæculo, sed tegit ea quemadmodum tegitur ignis a cinere ; nec ea videt alius nisi Deus et vir bonus. Cum vero Dei famulus ea cognoscit, a semetipso dissentit, et illa discordia pacis est initium.

2. Postremo bonum quod Deus imittit in eo per gratiam suam ostendit populo, facitque virum justum laudari, ex hoc quod nihil ad illum attingit. Veruntamen omnis honor est Domini : nullus enim bonus æstimaretur, si alius videret quod ipse quandoque meditatur.

3. Multoties enim videtur aliquis ubi non est, et non videtur ubi est : corpus in bonis videtur operibus, cor autem longe est ab eo. Propterea Deus facit magnam misericordiam, quia celat hominis cogitationes.

CAP. XCI. — *De Dei misericordia et ejusdem justitia quæ aliquando displicet homini.*

1. Aliquando displicet homini Dei misericordia, aliquando vero ejusdem justitia. Hoc modo contingit aliquem impium esse in qualibet patria, dicetque populus : « Cur patitur Deus malitiam istius ? minime deberet pati. » Tu vero qui conquereris, de temetipso quid dicis ? fecisti nunquam aliquid insipienter ? quod si feceris, vult te Deus disperdat ? Respondebis mihi : « Nolo. » Itaque cum tibi

A non displiceat quoniam a Deo toleraris, cur accusas in alio suam misericordiam, cum similiter tibi sit necessaria ? Malitia hominis debet tibi displicere, sed Dei misericordiam debes admirari et ex toto corde laudare.

2. Alio modo displicet homini justitia Dei. Certum est quod super omnia deberet Deum unusquisque diligere ; quisquis autem hoc non agit, saltem placeat ei semper amor qui sibi confertur divinitus. Item si valde non placet, caveat ne displiceat sibi, et hoc ei sufficiet. Respondebit aliquis : « Nunquam mihi displicebit amor quem Deus mihi exhibet. » Veruntamen hoc intelligat : Toties incidit homo in hanc displicentiam quoties ei displicet dispositio divina et justitia in qua Deus vult illum tenere cum ægritudine vel paupertate, sive angustiis quas sibi immittit, ut deserat malum et faciat bonum.

3. Propterea hæc virtus est homini necessaria præ cæteris omnibus, quatenus recto corde concordet cum omnibus divinis actibus atque sermonibus, nullumque reprehendat. Propria vero displiceant opera unicuique, quia cuncta sunt inutilia ; et laudet ea quæ Dei sunt, a quo bona fiunt.

4. Quisquis autem hoc ignorat, sese prorsus accuset : peccata quippe sua impediunt, quoniam hoc non intelligit : Et in nullo potest aliquis melius cognoscere se esse peccatorem, quam in hoc quia non videt secreta Dei, quæ sunt apertiora quam dies his qui recte vivunt.

CAP. XCII. — *De magna misericordia quam facit Deus homini justo.*

1. Tantam misericordiam facit Deus super uno justo qui diu in bona vita permansit, cum eum salvat, quantam super aliquo peccatore, qui circa finem vitæ suæ convertitur. Quod si quis quærat quomodo hoc esse valeat quin sit major misericordia salus peccatoris, qui pro ea nullum laborem pertulit, quam justis, qui diu laboravit, nos ei respondeamus : « Non est solummodo tanta misericordia salus justis, sed etiam major. Certum est enim quod in eadem peccata in quæ cecidit alius vel in pejora corruisset justus, nisi semper divinis manibus teneretur. »

2. Corruptio namque vitiorum est in cunctis hominibus dupliciter. Itaque Deus facit justo suam misericordiam, cum eum protegit ne peccet, et ei tribuit delectabiliter vivere in operibus justitiæ, postmodum illum salvans per gratiam suam. Nonne major est virtus ut ignis et calor vitiorum non ardeat ubi adest, quam si penitus defuisset ? Tandem justus pœna carebit quam alius patietur pro peccatis suis sive in hoc sæculo, sive in igne purgatorio.

3. Ecce alia miseratio : propter hoc etiam Deus facit majorem gratiam super justo, cum eum salvat, quam super alio. Qui enim justior est, majorem habet necessitatem majusque salvandi desiderium. Ille vero qui subvenit homini necessitatem patienti

et mendicanti ex eo quod optat, majorem facit misericordiam quam si subveniret alii curam non habenti. Impius vero nullum habet affectum nec curam salutis; justus suspirat et plorat quoniam inde abest. Quamobrem major est misericordia ut Deus ejus desiderium adimpleat.

CAP. XCIII. — *De extollentia divitiarum Dei.*

1. Tanta est altitudo divitiarum Dei, quia si de illo nihil amplius sciret aliquis, nisi solummodo scriptum reperisset, quod semel in cœlo totius mundi meminisset, magis deberet homo Domino deservire pro illa sola memoria, quam serviat ei pro omnibus quæ fecit, et quotidie facit ad salutem hominis.

2. Item si Deus dixisset: « Illos, qui fecerint voluntatem meam sine fine salvabo. » Et ab eo quæreretur: « Domine, dic eam nobis. » Ipse vero minime diceret, nec ab aliquo fieret, tunc posset homo qualemcunque excusationem habere de peccatis quæ facit per superbiam, possetque dicere veniens ad iudicium: « Ego malum non egissem, si scirem quod Deo displiceret. » Deus autem minime suam celavit voluntatem; prius per patriarchas et prophetas eam annuntiavit; ipse etiam in terram adveniens penitus eam locutus est, et postmodum apostoli, cæterique doctores; adhuc dicit eam unicuique homini in conscientia, quando tribuit ei discretionem boni et mali.

3. Quin etiam divina præcepta sunt tanta dulcedine plena, quia, quamvis ea Deus non dedisset, homo deberet ea rationabiliter ab eo postulare et dicere: « Domine Deus, concede nobis hoc agere, quod nobis erit levius nos invicem diligere, et in pace consistere. » Itaque, cum Deus hoc præcipiat, nonne est multum crudelis et magna pœna dignus quisquis non vult hoc agere?

CAP. XCIV. — *Qualiter sit corpus Christi accipiendum.*

Hoc rationabiliter dici posset communicare volenti: « Frater, vis recipere corpus Jesu Christi? vis etiam ut totum Deus se tibi præbeat? Si hoc desideras, Deus paratus est ut se totum tibi tribuat tali pacto, ut totum ei similiter te præbeas, quandoquidem illum habere totum exoptas. » Considera quoque in corde tuo si Deus ultra modum aliquid requirat, quia tibi dicit: « Te totum mihi da, ego me totum tibi dabo. » Et tu frater quod illi tribues retinebis, eritque tuum. Cæterum quod retinebis, nec ei dare volueris, erit in perditione. *Qui enim amat animam suam perdet eam, et qui perdiderit, lucrifaciet eam, quemadmodum dicit Evangelium (Marc. viii).*

CAP. XCV. — *De cogitatione necessaria circa finem.*

1. Cum hac cogitatione oporteret unumquemque surgere, atque cubare et omnia opera sua facere, ut semper voce cordis diceret: « Domine Deus, hodie tantum me defende, ne discedam a te; heri quippe non me bene continui, sed hodie me modis omnibus emendabo, quandoquidem finis meus adest: »

et quasi coram oculis suis mortem teneret, quotidie quoque bona opera faceret pro unius diei iudiciis, quasi, ut ita dicam, pedem teneret sublevatum causa mutandi in aliud sæculum.

2. Postremo cum in ægritudinem venerit et cognoscet non diutius se victurum, postquam confessus fuerit et pœnituerit de peccatis suis, convertat cor suum ad gratiam Jesu Christi et ad amorem quem habet erga membra sua; meminerit etiam majoris boni quod ei Deus facere tribuit, et inde ei gratias agat; tandem cum memoria honorum operum, cum fide quoque et spe salutis migraret ex hoc sæculo.

3. Verumtamen unicuique necessarium esset ut ad hoc diu laboraret, et ut saltem auderet obire, deberet quisque velle in justitia permanere: qui enim Deum diligit, aliquando migrare appetit ipsius videndi desiderio, nec propter aliud debet aliquis velle mori.

CAP. XCVI. — *De charitate et excellentia charitatis.*

1. Vera charitas suum habet honorem in cœlo, et majori excellentia, quia Deus est suus amicus, nec vult se degenerare. Ex omnibus quæ corporaliter aspicit, minus semper appetit, viliora vestimenta, et deteriore cibum, tantum ut quoquomodo præsentem diem transire valeat, et frequenter revisere thesaurum thalami sui, videlicet Jesum Christum, quem habet in corde suo.

2. Pluris facit rex hujus sæculi quemdam obolum, quam charitas universas mundi divitias: nunquam enim meliorem vult habere domum quam cœlum. Potest etiam dici quod multum est cupidus, cum totus mundus ei sufficere non valeat. Quiaquis autem eam habet, non curat ut aliquis de illo loquatur; magis vult absconditus et abjectus in hoc sæculo permanere, observatque plenius divina præcepta; non enim terret eum adversitas, neque paupertas. Rex vero cœlestis facit admirabilem pulchritudinem ipsius cunctis suis civibus, quia sese abjecit: unusquisque angelus scilicet melius laudare et honorare Dei amicum, quam mundi homines universi.

3. Item multum placet veræ charitati, quia Deus ei præcipit inimicos suos diligere, levius enim manet dum eos diligit, quam si odio haberet; et penitus gratulatur, quia Deus ei jubet pro suis orare persecutoribus. Hoc etiam considerans maximam eis misericordiam faciet Dominus qui pro illo labores patiuntur, quandoquidem pro cæteris amicos suos frequentibus vult rogari, eisque vult misereri.

4. Hæc sunt opera, et cogitationes veræ charitatis. Sed fortassis dicit aliquis: Equis eam potest habere? Procul dubio hæc est via per quam sanctus Petrus cæterique electi ascenderunt in cœlum. Qui vero tantumdem vult habere, quantum unus ex ipsis, et sic salvari desiderat sicut et illi, nonne faciet quidpiam de hoc quod ipsi fecerunt? saltem tantum faciat. Credat absque dubio quod

facere deberet. Quod si bene credit, declinabit a malo et faciet bonum pro viribus suis.

CAP. XCVII. — *De gratia Jesu Christi erga electos.*

1. Qui totum habet cor suum in gratia Jesu Christi, lætatur. Quoniam Abraham cæterique Patres Veteris Testamenti descendebant in infernum cum morerentur. Si quis enim solis bonis operibus posset salvari, nunquam Moyses, nec sanctus Joannes Baptista, et alii quamplures illuc descendissent, qui perenniter ibi adessent, nisi Dei Filius eos inde liberaret.

2. Opera quippe justorum omnium qui sunt ab initio mundi usque ad finem, si cuncta forent unius videlicet ab illo facta, malum quoque quod alii fecerunt esset bonum, et totum foret ejusdem, adhuc ei non sufficeret ut uno tantum momento cœlestem videret gloriam, si Dei gratia defuisset. Nullus enim valet viribus suis quidquam promereri nisi pœnam. Illi vero qui obsecutus est Domino amplius, satis Deus fecisset, si eum tantum a pœnis infernalibus liberaret, nec non etiam matri suæ, quandoquidem omnes homines eas meruerunt pro peccatis in quibus nascuntur.

3. Hoc est autem summum cunctis hominibus consilium, ut unusquisque recte vivat quo amplius poterit, præstolando Dominum. Ipse vero quod ei placuerit faciat sive de pœna, sive de salute. Quamvis enim certissime sciret aliquis se fore damnandum, non ideo oporteret ut a Dei servitio cessaret.

4. Quandoquidem Jesus Christus omnia peregit quæ humanæ saluti sunt necessaria, nec in illo defuerit quin homo salvetur, nisi in culpa uniuscujusque, cur ergo aliquis suum subtraheret ei servitium? Verumtamen non est Deus crudelis, sed fidelis, et salvabit obsequentes sibi. Bona vero opera, quæ Deus operatur in homine, ex gratia sunt, salusque similiter; et ex una gratia vult Deus ut speretur et alia. Qui vero primam respuit, id est bona opera, non est dignus secunda, hoc est salute.

CAP. XCVIII. — *De honore justorum.*

Multis modis Deus se diligentem honorat. Major quippe honor erit homini, quia Deus eum tantummodo gratia sua salvabit, quam si salvaret eum bonis suis operibus. Nonne honorabilis esset cui libet pauperi, si quidam rex abiret illum longe quærere in alienam terram, cumque adducens ad curiam suam sibi consedere faceret, ac regni sui dominum constitueret, quam si pauper regem quæreret? Similiter ovis, quæ perierat, nonne honorabilis rediit ad domum cum ipse pastor eam quæsit, suisque humeris imposuit, quam si sua sponte venire inciperet, nec alius eam deferret. Sic est major honor homini, quia Deus est de ejus salute sollicitus.

CAP. XCIX. — *De inhonestate reproborum.*

1. Hac etiam ratione potest intelligi dedecus et inhonestas reproborum; illi namque nulli rei culpam imputabunt nisi sibi metipsis, qui voluntate sua

A sese damnaverint. Deus enim neminem unquam damnabit, nec habet unde, nisi quis ei tradiderit: imo libenter eos salvat qui eum sequi desiderant.

2. Tunc homo delectatur in Deo, cum Deus primum delectatur in eo; tunc aliquis requiescit in Deo, cum Deus primum requiescit in illo; tunc homo Deum recipit, cum Deus est in ipso. Deus enim in nulla re valet requiescere nec delectari nisi in semetipso, nec aliud Deum potest recipere. Nisi enim ita esset, aliud bonum Deus invenisset præter semetipsum, in quo bonum est universum.

CAP. C. — *De securitate quæ debet haberi tantummodo in Domino.*

1. In nullo potest inveniri securitas nisi in Deo. Qui enim vitas sanctorum auscultat, et quos pro Domino labores perpessi sunt, nihil aliud sibi dicunt nisi quod itidem faciat. Eorumque passionem non sunt redemptiones nisi sibi metipsis; imo sunt terrores ei qui non vult illos imitari.

2. Similiter creaturæ ratione carentes et assidue in Dominica dispositione permanentes debent homini magnam verecundiam magnamque terrorem incutere, quoniam ipse ratione utitur, et tamen a divina dispositione discedit; et sic in cunctis rebus terror invenitur.

3. Sed solus Jesus Christus se diligenti dicit: « Omnia opera mea feci pro te, tibi sum natus atque baptizatus, mea mors est vita tua, mea resurrectio tua remissio, mea ascensio est tua glorificatio. » Apparet itaque quod cætera omnia terrent hominem: et Deus solummodo qui pro eo passus est eumque magis diligit, securum reddit.

CAP. CI. — *De quæstione discipuli facta ad pastorem.*

1. Quidam discipulus quesivit hoc a pastore nostro: « Domine, cum in tot tantisque rebus jus divinum defendis, qua ratione præcepit Dominus filiis Israel ut thesaurum ab Ægyptiis mutuarent secumque deferrent (*Exod. xii*)? videtur esse rapina. » Cui respondit: « Frater, hoc aperte justum fuit; isti namque diu illis servierant, isti vero pro servitio malum illis retribuerant; justo quoque judicio Deus justus iudex voluit ut illi mercedem laboris sui secum deferrent, quam isti sibi defraudaverant. Est autem alius spiritualis intellectus. Quod similiter membra Christi thesaurum sanctæ Scripturæ acceperunt a Judæis remanentibus in Ægypto, id est in hujus sæculi tenebris. »

2. Iterum discipulus iterum hoc eum interrogavit: « Domine, tu dicis quod Hierosolymitanam terram Deus dilexit magis quam aliam, in tantum quod de cæteris regionibus illuc amicos suos adtulit; ipse etiam ibi de Virgine natus est, et frequenter in Scripturis vocat eam terram promissionis. Mirum est itaque quia voluit eam talem esse: non enim ibi sunt prata speciosa, nec optimi fontes, nec ditissima flumina; sed aqua in cisternis, asperitas etiam et calor magis quam in multis terris. »

Hanc questionem pastor solvit hoc modo : « Frater, in hoc potest considerari quam admirabilis sit dispositio divina. Ideo namque corporalem inde removit delectationem, ut amici sui in eo tantum delectarentur, et amor suus esset eis pratum, fons, flumen, et quolibet aliud refugium. Nisi enim Deus sciret aliud sæculum esse melius, nullatenus amicos suos illuc transferret, quin etiam nullo modo matrem suam deciperet.

3. « Sed pro cœlesti gaudio præsens subtrahit aliquando, non tamen eo modo quatenus amicos suos in hoc sæculo tristes deserat ac desolatos, sed tantum quasi Deus hoc vult agere, quia tunc servos suos in majori tenet requie, cum mundus considerat quod ipsi laborem patiantur; magis enim inde honoratur, cum in angustiis eos requiescere facit. Aliquando vero ut infideles erubescant, ostendit populo dulcedinem in qua corporaliter amici sui consistunt, dum cruciantur, sicut legitur de tribus pueris, qui benedicebant eum in fornacis igne (*Dan. iii*); alios vero quos ita non liberat corporaliter, ut fideles ibi sumant exemplum patientiæ, tantopere consolatur in spiritu, quod majorem laborem patiuntur qui eos cruciant, quam servi Dei qui cruciantur. »

CAP. CH. — *De divina dulcedine.*

Multum est Deus dulcis Dominus; quoties enim aliquis vult cum eo humiliter loqui in oratione sua, Deus adest paratus ut hominis sermonem audiat. Si quis autem vellet loqui secreto cum quadam sæculi potente persona, posset fieri quod nequaquam ipsa die cum ipsa loqueretur qua ante eam venisset.

CAP. CIII. — *De doctrina salutari ad unumquemque.*

Hoc debes intelligere quicumque cum Deo loqui familiariter exoptas, quod Deus non te exaudiet, nisi tecum fueris cum eum rogaveris. Nam quomodo tuus amicus ad te veniret, si tu, cum eum invitas, prior fugeres? Cave itaque ne vanis cogitationibus cor tuum discedat a te, et in oratione tua Deum præsentem invenies.

CAP. CIV. — *De questione cujusdam discipuli facta ad magistrum cum de oratione loqueretur, et de responsione ejusdem.*

1. Cum pastor de oratione loqueretur, prædictus discipulus interrogavit eum qualiter esset ibi manendum. Cui respondit sermonem hujuscemodi: Moyses in oratione sua manus ad Deum erigebat, cum Josue minister ejus pugnabat cum Amalec, et quandiu manus elevatas tenebat, populus suus vincebat: cum manus demittebantur, ille vincebatur: tandem Aaron et Ur sustentaverunt ei manus donec victoria fuit perpetrata (*Exod. xvii*).

2. Alibi reperitur quod Maria Magdalene veniens ad Dominum pro suorum remissione peccatorum, procidit ad pedes ejus: cui Deus condonavit propter magnam dilectionem qua replebatur (*Luc. vii*): nam antea diligebat eum, quam illac advenisset. Et ita Moyses manus levabat ut magis

A Deum diligeret et melius exoraret: Maria Magdalene inclinavit se ad pedes Jesu. Idcirco cum aliquis in oratione sua secretius fuerit, eo modo se adaptet quo Deum amplius diligere potuerit, vel sedendo sive stando, aut humi prostratus, sive flexis genibus.

3. Verumtamen secum ducat humilitatem, sive qua Dominus illum non audiet ad suam utilitatem. Cum enim ipsi discipuli sanctus Jacobus, sanctusque Joannes Jesum Christum absque humilitate rogarent, respondit eis: *Non est meum dare vobis sedere ad dexteram meam, vel ad sinistram, sed quibus paratum est a Patre meo (Matth. xx)*. Estote alii quam modo sitis per humilitatem et dabitur vobis. Omnis enim vis orationis est in magnitudine divinæ dilectionis; amor vero divinus locum suum non invenit, nisi in humilitate, et ideo Jesus Christus humilitati promisit excellentiam in regno cœlorum, quia nihil aliud in terra reperit a quo diligatur.

4. In omnibus etiam operibus vult Deus ut tempus observetur et locus, nisi in oratione. Secundum tempus vult ut psalmos dicat aliquis, et de Deo loquatur, audiatque loqui atque laboret; et sic de cæteris. Nam propterea diversa Deus dedit præcepta, ne quis in servitio suo fastidiret, possetque mutari ab uno in aliud causa majoris delectationis; sed in unoquoque opere vult ut semper eum quisque deprecetur, dicens in corde suo: « Deus, hoc tantum facio ut te diligere valeam. »

5. Alicui vero quodlibet agere volenti dicit Dominus: « Si velles, ego tecum pergerem, teque juvarem in hoc quod agere disponis. » Tunc qui sæculum diligit, respondet: « Alii auxiliare, mihi vero minime. » Hoc operibus dicit, quoties a divinis præceptis discedit, et ob superbiam qua hominem divinam respuit societatem, respondet Dominus ei postmodum in oratione sua: « Quia me noluisti habere in illo opere socium, ego modo precem tuam non recipiam. »

6. In cunctis operibus placet disciplina Domino, sed penitus in oratione, hoc modo: Quando vir bonus Deum deprecatur pro tribulatione sui ipsius, vel alterius, et tandem sic ad Domini voluntatem suam convertit, quod nec audet eligere, nec vult dicere: « Deus, ita perfice; » sed totum ponit in ejus electione, tunc justus in Dei permanet disciplina, unde oratio ejus est commoda, quemadmodum fidelis discipulus in obedientia sui pastoris consistit, postquam semetipsum abnegavit, nec vult suam eligere voluntatem.

7. Quisquis autem firmam habet fidem, sic laudat Deum ex eo quod sibi denegat, quemadmodum de cætero quod sibi attribuit, tam in rebus corporalibus quam spiritualibus. Sicut enim Deus censum præbet ut inde sibi serviat, ita subtrahit ut magis diligatur: et quemadmodum una virtus unam] virtutem juvenem tribuit ad salutem,

ita subtrahit aliam ne quis corruat in superbiam.

8. Omne bonum commune melius est quam aliud. Attamen aliquando rogat Deum aliquis pro suo familiari amico (quod est bonum agere) hac intentione, quatenus consideret propter illam orationem se magis posse Dominum diligere. Quo enim amplius homo quodlibet appetit, eo majori desiderio rogat eum qui sibi valet inde subvenire; et quocumque modo quisquis valet ad Deum accedere, bonum est ei, vel rogando pro semetipso, vel pro amico, sive pro inimico, seu pro omnibus communiter.

CAP. CV. — *Item alia quæstio facta ad magistrum a supradicto discipulo.*

Rursus discipulus a pastore suo quæsitit qua ratione Scripturæ dicant: *Laudate Deum, Benedicite Deum*, cum Deus humana benedictione non indigeat. Cui ita respondit: « Sancta Scriptura nihil præcipit nisi ad salutem hominis; cumque ipsa admonet: *Laudate Deum, Benedicite Deum*, omnis utilitas ad hominem revertitur. Quoties enim aliquis bono dicit animo; Deus, lauderis, Deus, benedicaris, Dominus respondet continuo: « Et tu qui me laudas, lauderis; et qui me benedicis, benedicaris. Et hac ratione potest intelligi Deum hoc modo respondere, quia nullus valet Deum benedicere, nisi prius a Deo benedicatur, et sua gratia præveniat. Itaque cum benedictio prius a Deo proveniat penitus, cum homo Deum benedicit, ipse suam auget benedictionem atque dilectionem. »

CAP. CVI. — *Quod sit perfectius Deum laudare quam rogare.*

1. Perfectius est Deum laudare quam rogare. Ille namque qui laudat, adeptus est quod exoptat; jamque ministerium facit in terra quod ab angelis fit in cælo: alius qui rogat nondum securus est, imo in dubitatione permanet.

2. Si quis autem recte viveret semperque Deum diligeret, nunquam sibi necessarium esset eum rogare, sed laudare, et amplius absque dubio ei Deus impenderet quam ipse postulare sciret. Homo vero qui totum cor suum habet in Domino, multoties hoc considerat, dicens in spiritu suo: « Domine Deus, quid a te postularem? Multo plura fecisti propter hominem quam ulla creatura cogitare valeret, temetipsum et cætera omnia dedisti accipere volenti, et voluntatem tuam facere desideranti. » In hac cogitatione, vir bonus Deum laudat, nesciens quid ab eo requirat: sed quia propter fragilitatem suam nequit semper in hac consideratione permanere, iterum sunt preces necessariæ.

CAP. CVII. — *Item quæstio supradicti discipuli ad magistrum.*

1. « Rursus idem discipulus quæsitit ubi tot cantica nova inveniuntur quæ assidue cantantur in cælo? Cui pastor dixit: « Jesus Christus suos in Evangelio docuit discipulos, quod est canticum no-

vum quod in cælo canitur, dicens illis: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem* (Joan. XIII), hoc est charitas, quæ nominatur canticum novum, quia renovat hominem, et de filio tenebrarum facit lucis filium. »

2. « Hæc est charitas, quæ est in terra canticum novum hominibus, et etiam in cælo canticum novum angelis. Quoties enim quemlibet electorum vident sursum ascendere, de ascensu illius canticum novum concinunt; et si nihil haberent amplius, unde Deum laudarent, nunquam de illo solo ad finem pervenirent, quandoquidem super uno peccatore poenitentiam agente gratulantur, ut ait Dominus in Evangelio (Luc. XV). Penitus congaudent videntes eum salutis suæ consortem, atque scientes quod ipse non deinceps delinquet. Cumque de Dei Filio videntes eum carne indutum, et ascendentem in cælum admirati sunt, dicentes: *Quis est iste Rex gloriæ?* (Psal. XXIII.) bene præ gaudio mirantur, cantantque novum canticum, quando membra caput sequuntur. »

CAP. CVIII. — *De honore justorum.*

1. Multis modis honorabit Dominus quos salvabit; nam de omni malo quod agere possent, et pro Deo agere noluerunt, mercedem suam habebunt; de peccatis quoque quæ fecerunt unde a Deo conversi sunt, gloriam et honorem possidebunt. Nam quanto amplius quisque peccavit, tanto magis aspiciet eum omnis cælestis curia pariter dicens: « Videte hunc, admiramini hunc, qui totum infernum meritis fuerat, quem postmodum Deus bona militia et virili certamine inde liberavit. »

2. Quemadmodum miles, peracta victoria, magnum habet honorem in ictibus quibus sese ab inimicis suis defendit, simulque laudatur de plagis quas sustinuit, quia se minime prostraverunt: sic amici Dei honorem habebunt in virtutibus quibus sese defenderunt, et in peccatis quæ in ipsis fuerunt, nec eos ad damnationem præcipitaverunt. Et tunc adimplebitur quod Apostolus ait: *Diligentibus Deum omnia cooperatur Spiritus sanctus in bonum* (Rom. VIII). Verumtamen Deus non vult ut homo misericordiam ejus vel istum honorem consideret ideo ut malum faciat, sed ut peniteat et bona opera faciendo speret salutem.

CAP. CIX. — *De amantate in qua consistit vir justus aliquando.*

1. Nemo per scripturam, vel sermonem quem audiat, valet intelligere delectationem in qua vir bonus consistit, nisi aliquid inde senserit. Tantum enim delectatur in Dei servitio, quia, quamvis veraciter sciret nunquam pro criminibus fore se damnandum, nullatenus ea faceret. Tantum placent ei virtutes! Et quia cœpit in terra cœlitus vivere, multoties etiam in corde suo meditatur quam dulce erit, ut homo cognitus ad cœleste regnum veniat.

2. Sicut enim miles cum ad regis curiam venit, et proceres cum agnoscentes eiquo assurgentes ad

sedendum invitant, de illa susceptione gratulatur: A sic placet justo, cum ascendit in cœlum, et angeli cognoscentes eum, cum gaudio suscipiunt propter societatem quam cum ipsis habuit, quandiu fuit in hoc sæculo suspirando, lacrymando, Dominumque collaudando. Pro hac sola cognitione, quamvis cætera deessent, vir bonus enititur ad bona opera facienda.

3. Alio quoque exemplo potest intelligi expectatio quam habent angeli in hominis salvatione. Postquam dives aliquis sponsam suam foederavit, diem qua vult suas celebrare nuptias, suis amicis notificat; eosque secum congregans, multis modis alloquitur de uxore ducenda, quatenus eam advenientem honorifice suscipiant; ipse vero sua sponsalia misit ubi illa moratur. Multum est autem imperita mulier, cum pro uno pomo, si a quodam garcifero sibi præsentetur, respuit donum quod ei suus sponsus miserat, et ad illum ire recusat. Anima hominis est sponsa Christi quam pretio sui sanguinis lavit. Sursum ubi ipse est, eam cum amicis suis præstolatur ut sibi consociet: deorsum in terra carne sua redicit eam ac sanguine, ne moriatur fame. Nonne itaque est nimis stulta infelix anima, cum pro quodam pomo quod illico putrescet, id est sæculi negotio, se vertit in mendacium, cum diabolo faciens adulterium, respuitque vestem charitatis quam Jesus Christus vult ei tribuere, cum qua procedat ad illum. Fidelis autem anima tantum hanc vestem diligit quod antea totum corpus secari C permitteret, quam ipsam desereret: quare ab angelis recognoscitur veniens inter illos, et honoratur.

CAP. CX. — *De casu angeli et requie justorum.*

1. Diabolus in cœlo nullam requiem invenit, ubi requies est universa, quoniam ibi a Deo dissensit. Abraham et multi alii, in inferno ubi tormenta sunt, nullam poenam pertulerunt, quoniam ibi Deum diligebant. Ideo potest sciri nullam esse requiem nisi divinam dilectionem.

2. Hoc idem contingit quotidie, quod malus homo nihil boni invenit ubi bonum est; vir autem bonus, invenit illud ubi non est. Hoc modo, cum aliquis Dei servus cuilibet pravo homini subvenit in nomine Jesu Christi, suscipiens eum in nomine justii, tantum boni in eo sibi reperit, quantum credit. Malus vero cum virum bonum aspicit, nihil in eo boni invenit, quia nihil inesse credit: quemadmodum Judas in Jesu Christo. Et idcirco bonum aliquis non credit in alio, quia non habet in semetipso; quamvis tantum boni nemo credere valeat in viro justo, qui valde Deum diligit, quin amplius habeatur. Si enim bonus est, Deus in illo habitat, et bonum Dei a nemine valet comprehendi.

CAP. CXI. — *Item de zabulo.*

1. Si quis consideret cur diabolus tam cito de cœlo cecidit, aperte potest intelligere qualiter in supernis ageret, si Dominus ei permitteret: quan-

doquidem deorsum in terra Dei Filium interfecit, videns eum carne indutum.

2. Omnes quoque reprobi, qui nunc illum sequuntur, certi qualiter ei contigerit, evidenter ostendunt operibus, quia si tunc cum eo forent angeli in cœlo, similiter eum sequerentur. Et oro his omnibus boni viri, atque angeli Domini collaudant, quia propter honorem illorum, et ut melius cognoscant requiem in qua consistunt, voluit Deus ut essent diaboli et poenæ infernales.

CAP. CXII. — *De dono Spiritus sancti.*

1. Idcirco Jesus Christus non dedit apostolis Spiritum sanctum, dum esset cum eis in terra corporaliter, quoniam ipse consolabatur eos, et erat eis Paracletus: et si tunc eis daret, quemadmodum postea dedit, cæteri fideles possent hoc cogitare, dicentes: « Non amodo Spiritum sanctum habebimus, sicut habuerunt apostoli, quia Jesus Christus amodo nobiscum non erit in terra corporaliter sicut fuit cum illis; » sed in die Pentecostes misit eis de cœlo, ut exinde semper eum expectemus.

2. Immisitque saporem eis in cunctis operibus suis: unde festivitas illa potest vocari condimentum cæterarum festivitatum. Opera quippe divina, quamvis essent dulcia, forent eis insipida, nisi Spiritus sanctus in eos adveniret. Potest autem sciri quod magnam dulcedinem in semetipsis amici Dei sentiunt, quandoquidem amaritudinem aliorum dulcorant, cum eos suavitate sui sermonis tangunt.

CAP. CXIII. — *De solemnitate Pentecostes.*

Festivitas Pentecostes potest comparari diei sancto Parasceves, quando Dei Filius inhoneste de Jerusalem ejectus est crucem collo deferens. Propter quod Pater cœlestis tantum honorificavit eum in die Pentecostes, quod magis ipso faciente, laudatus ac testificatus est ab uno discipulorum suorum (Act. 11), quam omnes increduli eum dehonestassent. Et certum quod propter illud dedecus honorem lucratus est: talis enim est patientia.

CAP. CXIV. — *De differentia boni et mali.*

Bonum quod agitur, quo amplius placet, eo majus est, et malum similiter. Verumtamen nemo malum in tantum concupiscit, quin alius bonum validius desideret. Hoc autem exemplo potest intelligi. Nulla delectatione peccati, vel quolibet censu, vult aliquis in corde suo ab alio interfici; si vero dicatur cuiquam Deum diligenti: « Aut a Domino discedes, aut interficeris, » mortem sustinebit ac Deo adhærebit. Potest igitur intelligi quia magis ipse diligit bonum quam alius malum.

CAP. CXV. — *De auxilio sanctorum.*

Hoc modo sancti auxiliantur rogantibus se. Cum aliquis beatam Mariam vel quemlibet sanctorum deprecatur, Dominus suscipiens orationem propter bonam devotionem, ostendit hoc in semetipso eidem sancto, quasi diceret ei: « Hanc misericordiam pro amore tuo feci me deprecanti. » Nec debet credi quod aliquod novum in cœlo Deo refera-

tur : nullus enim bonus spiritus aliquid novit, nisi quod ei Deus ostendit. Cum vero sancti in Deo cernunt miserationes quas pro amore illorum facit, laudant eum gratias agentes, et una conspecta statim aliam aspiciunt, nec habent necessitatem rogandi, sed laudandi, atque diligendi, sicut ait Psalmista : *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII).*

CAP. CXVI. — *De remuneratione justorum.*

1. Nullus in hoc sæculo valet Deum cognoscere vel laudare digne : et quidquid prophetæ, et apostoli cæterique sancti de illo dixerunt, fere potest dici quod nihil est, et dedecus, ad comparationem divitiarum Dei. Magis enim uni dabit electorum, quam cuncti potuerunt excogitare, nedum dicere. Nunc etiam in præsentia vita aliquis vir bonus tantum quandoque de divina sentit dilectione, quod ipse nequit dicere, nec in scriptura ponere.

2. Cumque hoc quod habet in semetipso non valeat homo totum cognoscere nec dicere, quid digne de Deo loqueretur respectu magnitudinis ejus ? Quin etiam de uno solo membro, si diligenter inspiciatur, nemo valet rationem reddere cur os non audiat, cur oculus non loquatur, cur auris non videat ; cum hæc tria in uno sint capite, et uno spiritu vegetentur. In hoc vir sapiens divinam potentiam admiratur ; stultus etiam non valet auscultare quatenus hoc sit mirabile.

CAP. CXVII. — *De mutua charitate regni cælestis, et adimplentione ejusdem.*

1. Caritas non erit plena donec sit in regno cælorum : sed tunc adimplebitur cum quisque electorum diligit unumquemque aliorum sicut semetipsum, et omnes alii diligunt eum tanquam semetipsos. Postmodum vero pariter omnes tam angeli quam homines amorem suum convertent ad Dominum, ipsumque magis diligunt quam semetipsos : sed nunquam Deus victus fuerit ; nam magis unumquemque illorum diligit, quam omnes invicem sese diligere noverint, vel Deum diligant. Dabit etiam se totum unicuique non particulariter, sed integre : sicut multi homines solem aspiciunt, nullusque alii facit impedimentum, sed unusquisque totum habet.

2. Sed multum est homo desidiosus : si enim certissime dignosceretur quod unus apostolorum Dei alicubi descendisset, et loqueretur ad populum, quam plures homines illuc concurrerent ! Cur igitur illuc non curritur ubi sunt omnes ? Idcirco debet eniti vir sufficienter edoctus bonis sermonibus, ut eos exerceat operibus, quatenus sibi placeant. Sicut enim fagus dulcior est homini illum comedenti quam aspicienti : sic sermo divinus dulcior est animæ illum perficienti, quam si auditu vel scripturis sciret, et minime perageret.

CAP. CXVIII. — *Qualis debet esse vir justus in meditationibus suis.*

Bonum est ut vir bonus aliquando consideret

qualis futurus est in regno Dei : sed penitus bonum est ut assidue cogitet qualis debet esse in hoc sæculo, quandiu vivit. Bene facit qui a diabolo se vinci non permittit ; sed non multum perfectus est, nisi diabolus vincat. Ille se vinci a diabolo non permittit, qui se a malo custodit : ille vincit diabolus, qui cæteros ab ejus servitio removet, majorem faciens perfectionem. Nulla major est perversitas quam aliquem velle laborem tolerare ut eat ad pœnam, et nolle in pace permanere ut eat ad gaudium.

CAP. CXIX. — *De misericordia quam Deus fecit Susannæ.*

1. Magnam misericordiam fecit Deus Susannæ, defendens eam ne lapidaretur ; sed majorem ei fecit miserationem protegens eam a peccato, ne falsorum judicum voluntati consentiret. Si enim lapidaretur cum non peccasset, nullum esset incommodum nisi coram populo ; si peccaret, infernum meruisset.

2. Ad priorem vero miserationem Deus nullum habuit ministrum, nisi semetipsum quia cor mulieris aspiravit : unde penitus major fuit, et etiam ideo major fuit, quia prima misericordia perduxit eam ad secundam. Ad secundam autem ministrum habuit Danielelem, cui dixit : « Vade, et dic Babylonis quod eos omnes Susanna devicit, quamvis omnes ignorent : illa namque permansit in veritate, et illi in falsitate. »

CAP. CXX. — *De eo quem Deus permittit a se in pace recedere.*

1. Majus infortunium esse nequit homini, quam cum Deus eum pacifice permittit a se discedere. Deus enim spinas et sepes electis suis in via ponit, cum se ab illo volunt elongare, ut ait propheta (*Osee. II*), ne suam pravam voluntatem operibus adimplere valeant. Cæteris, quos Deus non esse salvandos prævidit, aliquando prosperitatem in via permittit, unde sibi graviore pœnæ fuerint infernales. Isti a Deo in pace discedunt, quibus Dominus absque omni contradictione permittit in hoc sæculo suum malum adimplere desiderium.

2. Non est mirum si homo non videns eligit deterius ex circumstantibus. Qui sæculum diligunt non habent oculos, nisi tantum in carne : spirituales enim claudit eis cupiditas, ideoque deterius eligunt. Boni viri melius eligunt, quoniam illud clara vident atque cognoscunt. Si quis esset in aliqua platea circa meridiem, non valens solis aspicere claritatem, cum dies esset præclarus, certe posset dici quod nihil videret. Itaque penitus est cæcus qui Dei claritatem non intuetur, a quo sol illuminatur. Qui Dei non meminit, nec ejus mandata diligit, videtur sibi quod Dominus non sit memor illius, nec curam habeat. Si enim sciret quomodo Dominus intuetur omne malum quod cogitat et operatur, nullo modo faceret.

CAP. CXXI. — *De sermonibus divinis audiendis.*

1. Quicumque divinos sermones non vult operi-

bus adimplere, videtur sibi, cum eos audit pronuntiari, non esse bonum sicut a Deo dicitur; sed ita bonum esse quemadmodum ipse vult agere.

2. Qui toto corde vellet Deum diligere, magis deberet gaudere, audiens alii censum attribui, vel potentiam, sive dignitatem in hoc sæculo, quam si sibi tribueretur; hac ratione quoniam noverit alius inde melius proficere, illudque melius disponere et in bonum expendere, prout credere debet. Item alia ratione debet id ipsum penitus placere: unusquisque homo, si salvari appetit, debet magis velle ut alius habeat impedimentum animæ, quod est in hoc sæculo, et elongationem a Deo, quam de semetipso.

CAP. CXXII. — *De decimis sermo.*

O homo injuste, suas Domino decimas auferens, ausculta suum jus et rationem quam Deus habet in decimis. Tu operaris in terra, et jacias annonam in eam, ac postremo colligens, reservas eam. Nunc autem intellige qualiter Dominus tibi quod suum est faciat. Ipse terram suam habet in qua laboras, ferrumque suum atque lignum quibus operaris. Deus suas tibi tradit bestias, quæ te juvant ad laborem faciendum. Annonam, quam illuc pro-

A jicis, a quo habes, nisi ab illo? Fortitudo tua et brachia nonne sunt sua? Postquam annonam in terram sparseris, atque cum pulvere miscueris, quis eam inde tibi colligeret, nisi Deus tantam curam ageret? Ille suam mittit pluviam atque solem, suumque frigus atque calorem, suumque rorem atque pruina, aeremque suum temperatum: quod totum tibi est necessarium. Denique unicuique grano segetis suam thecam facit ut crescere valeat atque multiplicari. Tandem advenientibus messionibus, qualiter ageres, nisi tunc Deus potius suum solem illuc tibi mitteret? Postquam etiam annonam messueris atque tritureris, necesse est ut Dominus ventum suum immittat ad separanda grana a paleis. Ad ultimum nisi septempliciter, aut eo amplius invenires quam seminasti, conquerens de Domino laborem tuum plangeres. Apparet itaque quia justo judicio novem partes Dei sunt; et decima, tua propter laborem, quem tibi sustinuisti. Deus autem tantæ est clementiæ, quod novem partes, quæ sui juris sunt, tibi concedit ad omnia faciendæ quæ tibi sunt necessaria. Itaque redde ei decimam: si retines eam, omne aliud lucrum vertis in injustitiam.

REGULA SANCTI STEPHANI CONFESSORIS

AUCTORIS ET FUNDATORIS ORDINIS GRANDIMONTENSIS.

(Divione, apud Petrum Palliot, typographum, regis bibliopolam et calcographum, sub signo Regniæ Pacis, ante cameram rationum regiarum, 1645.)

PROLOGUS.

De unitate et diversitate Regularum.

Filii mei et fratres dilectissimi, quamvis sit ardua et arcta via quæ ducit ad vitam (*Matth. vii*), magna tamen est domus Domini, et ampla ac spatiosa valde, nullis coangustata terminis, ad quam per arduam et arctam viam illam pervenitur. Ad dominum illam Patris summi, in qua Filius multas testatur esse mansiones (*Joan. xiv*), diversæ viarum optiones, tritæ semitarum directiones, multiplices graduum ascensiones sunt, de quibus per Psalmistam ad Dominum dicitur: *Beatus vir, cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit (Psal. lxxxiii)*. Per hæc ergo itur de virtute in virtutem, ut videatur Deus deorum in Sion (*ibid.*). Quæ viarum diversitates, quamvis a diversis Patribus scripto sint commendatæ, ita quod appelletur

C Regula beati Basillii, Regula beati Augustini, Regula beati Benedicti, tamen non origo religionis, sed propagines sunt; non radix, sed frondes sunt: una est enim fidei et salutis prima ac principalis Regularum Regula, a qua omnes aliæ, quasi quidam rivuli de uno fonte derivantur, sanctum videlicet Evangelium apostolis a Salvatore traditum, ac per ipsos in univrsam mundum fideliter annuntiatum. De hujus itaque plenitudine fontis inexsiccabilis omnes quotquot fideles ante nos transierunt accipientes haustum inexplicabilem, nobis qui hodie vivimus, aliisque, qui post nos usque in finem mundi futuri sunt, reliquerunt. Fons iste vivus patet omnibus, nulloque repellente, inde pro suæ quisque capacitatis viribus, qui possunt capere ca-